ЁШ ЛЕНИНЧИ

Ўзбекистон комсомол-ёшлари рўзномаси

1991 йил
26 январь
Шанба
№ 15 (13.701).
Баҳоси:
Обуначига — 6 тийин.
Сотувга — 10 тийин.

• АССАЛОМУ АЛАЙКУМ, АЗИЗ МУШТАРИЙ! • السلام علیکم، عزیز موشتری !

ЎЗБЕКИСТОН ЖУРНАЛИСТЛАРИНИНГ VIII СЪЕЗДИГА

Ҳурматли ўртоқлар!

Ўзбекистон журналистларининг VIII съезди делегатларини, сизлар орқали матбуот, радио ва телевидениенинг барча ижодий ходимларини улкан анжуманингиз иши бошланиши билан табриклайман.

Жамиятимизни янгилашда, ошкоралик ва демократияни мустаҳкамлашда журналистларга эътибор кучаймоқда. Айни вақтда эл-юрт сизга катта умид билан қарамоқда. Олий мақсадларни амалга оширишда тинчлик-тотувликни барқарорлаштиришда, адолатни ҳимоя қилишда ва унга эришишда сизнинг зиммангизда ғоят масъулиятли вазифалар турибди.

Шунингдек биз журналистларга ғамхўрликни кучайтириш зарур, деб биламиз.

Жумҳуриятимиз жамоатчилиги сизларни, азиз дўстлар, ҳаётимизда рўй бераётган воқеалар жараёнига теранроқ назар ташлашга, қайта қуриш мухолифларига нисбатан муросасиз бўлишга, янгилик куртаклари ва ижодий ҳодисаларга сезгирроқ бўлишга, совет матбуотининг илғор анъаналарини изчил давом эттиришга чорлайди.

Серташвиш ва фидойи меҳнатингизда сизга катта муваффақиятлар тилайман.

Ўзбекистон Совет Социалистик Жумҳурияти Президенти

И. КАРИМОВ.

Кеча Тошкентда жумҳурият Журналистлар уюшмасининг VIII қурултойи очилди

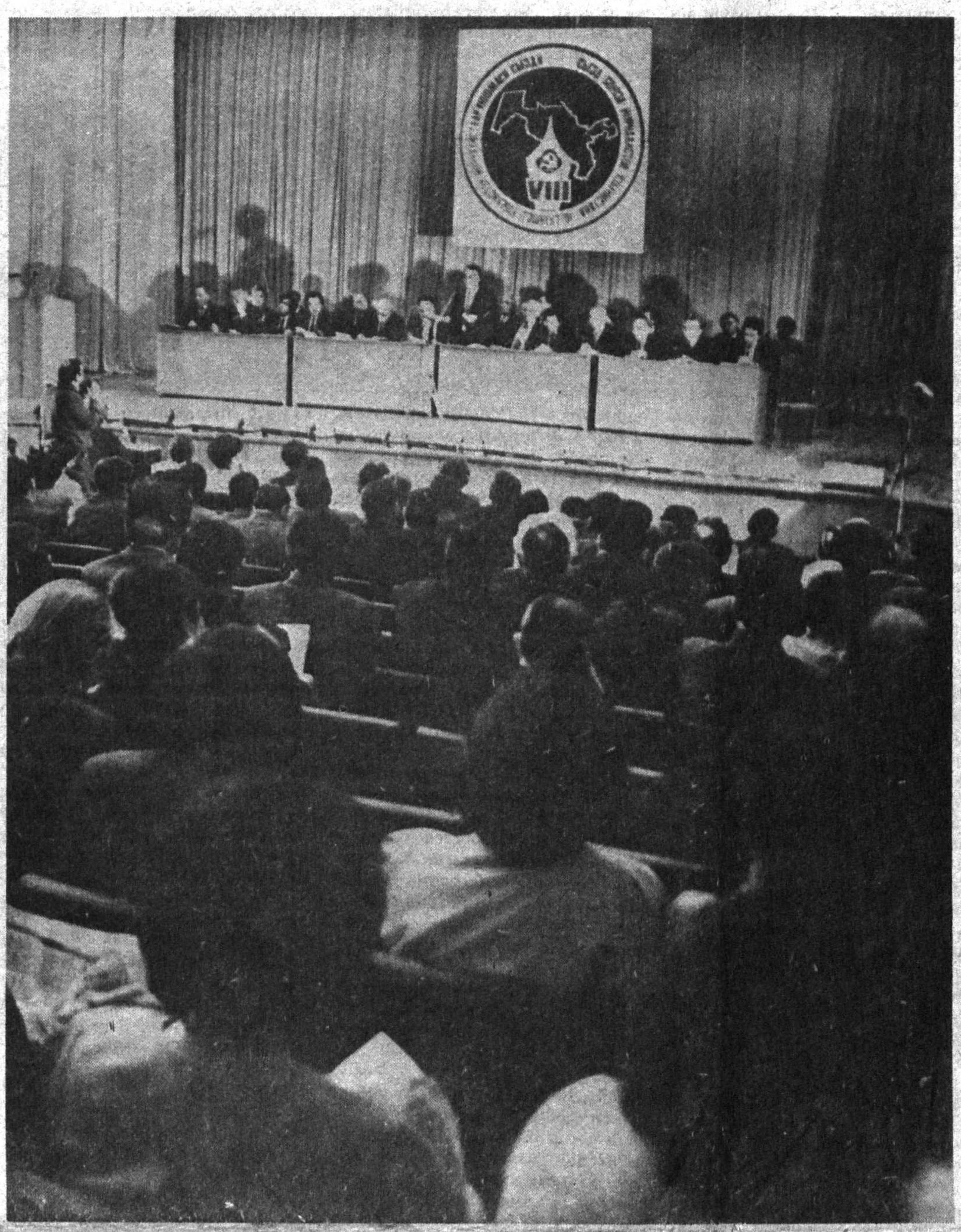

Жумҳурият журналистлари VIII қурултойида.

А. ЗУФАРОВ сурати.

Адолат ҳимоячилари

Депутатларни илгари халқ хизматкорлари дейишарди. Давримиз бу баҳога андак тузатиш киритиб бугунги кунда журналистларни халқ хизматкори дейишмоқда. Бу бежиз эмас.

Адолат нуқтаи назаридан гапирадиган бўлсак журналистларни ҳам аҳолининг кам даромадли қисми қаторига ҳеч иккиланмай қўшиш мумкин. «Газли сув» пуллаётган сотувчи ёҳуд истаган олиб сотарнинг турмуш даражаси ҳар қайси қаламкашникидан ўн баробар яхши. Бечора журналист материал топиш учун эртадан кечгача автобус, трамвайда елиб-югурса, «улар» шахсий машиналарида ишларини бир зумда бажариб келадилар. Турар-жойлар ўртасидаги тафовут тўғрисида гапирмаса ҳам бўлади. Буларнинг ҳаммасига эса ижтимоий-адолатсизлик, меҳнатга яраша ва жамиятга келтираётган фойдасига кўра ҳақ тўланмаслик айбдордир.

Лекин шўринг қурғур журналистлар учун бу қийинчилик-ку, адолатсизлик ҳам оз экан. Кейинги йилларда касбимиз саломатлик ва ҳаёт учун хавфли ҳам бўлиб қолди. Мамлакат журналистларининг 1987 йил ўтган VI анжуманидаёқ журналистлар «касб-корга қараб ўлиш» жиҳатидан шахтёрлардан сўнг «фахрли» иккинчи ўринга «чиқиб олганликлари» қайд қилинганди. Афсуски, ўшандан буён аҳвол «қиттак» бўлсин яхшилик томон ўзгармади, аксинча янада ёмонлашди.

Буларни нима учун ёзаяпмиз? Шунинг учунки, бугунги кунда адолат ҳимоячиси бўлганларнинг ўзи ҳимояга муҳтож бўлиб қолишган. Гарчи Иттифоқда матбуот тўғрисида қонун қабул қилинган ва унинг амал қила бошлаганига қарийб ярим йил бўлган бўлса-да, ҳозирча ундан тўлиқ қаноат ҳосил қилдик деёлмаймиз. Ҳамон қонун ҳам бир-у, амалдорларнинг қўнғироғи ҳам бир. Хўш, бундай мушкул аҳволдан қутулиш учун нима қилиш керак?

Ушбу саволга жумҳуриятимиз миқёсида жавоб топиш учун Ўзбекистон журналистлари куни кеча ўзларининг навбатдаги VIII анжуманларига йиғилдилар. Унда ҳисобот маърузаси қилган Ўзбекистон журналистлар уюшмаси бошқарувининг раиси, «Халқ сўзи» — «Народное слово» рўзномаларининг Бош муҳаррири Аҳмаджон Мухторов жумҳуриятимиз қаламкашларини ўйлантираётган муаммолар хусусида батафсил тўхтаб ўтди. Гарчи маъруза ҳажм жиҳатидан ихчам бўлсада, унда бошқарув фаолиятига тўлиқ ва аниқ баҳо берилган. Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси тафтиш комиссиясининг ҳисобот давридаги фаолияти хусусида комиссия раиси В. Г. Алтунин маъруза қилди. Маърузалар юзасидан музокарада сўзга чиққан делегатлар уюшма бошқаруви раҳбарияти номига ҳам танқидий фикрлар билдиришди.

Икки кун давомида қурултой делегатлари шунингдек, Ўзбекистон Журналистлари уюшмасининг мустақиллиги, Дастури ва Низоми, фонди Низоми, раҳбар органларни сайлаш, касб этикаси ва ҳуқуқи бўйича жумҳурият Кенгаши Низоми ва Кенгаш таркиби, Журналистлар уюшмалари конфедерациясини (ЖУК) тузиш тўғрисидаги Шартнома ва ЖУКнинг Низоми лойиҳалари тўғрисидаги масалаларни муҳокама қилишлари ва тегишли қарорлар қабул қилишлари лозим.

Биринчи саҳифага мактуб

«КЎЧИРИШ ОЛИМПИАДАСИ»

Пойтахтдаги 59-ўрта мактабда таҳсил оламан. Фанлар орасида жуғрофияга қизиқаман. Ўқитувчимиз Сурайё Азимова ҳар бир дарсни жуда жонли ўтади. Қайси ўлка ҳақида сўзласалар, гўё ўзимни ўша ерда юргандек ҳис қиламан. Юрагим ширин хаёллар оғушида бўлади. Мендаги интилиш ва аъло баҳога ўқиётганимни инобатга олиб, Сурайё опа 20 январь куни ўтказиладиган ноҳия олимпиадасига тавсия қилди. Дугоналарим билан бу кунни орзиқиб кутдик. Бошқа мактаб ўқувчилари олдида уялиб қолмайлик деб жуғрофиячилар синовига пухта тайёргарлик кўрдик. Ниҳоят, ўша биз орзиқиб кутган кун ҳам етиб келди... Лекин минг афсуслар бўлсинки, ширин хаёлларимиз пучга айланди. Олимпиада ўтаётган мактабда бир умр иситилмаган синфхоналарни кўриб, ҳайрон бўлдик. Ҳаммамиз пальтоларга ўралиб ўтирдик. Ниҳоят, олимпиада ҳам бошланди. Қатнашчиларнинг ҳолига ачиниб, юрагим ғаш тортди. Шунда ўзимнинг мактабим кўз ўнгимга келди. Бизнинг мактабда форма устидан ҳатто жемфер ҳам кийилмайди. Синф хоналаримиз ёздагидек иссиқ. Шаҳар марказидаги 38-мактаб шу аҳволда бўлса, қишлоқ мактаблари ҳақида нима дейиш мумкин?!

Олимпиадага келсак, оҳ бу олимпиада... Ўйлаб қарасам бу ерда «кўчириш олимпиадаси» бўлаётган экан. Китоб варақлаган ким, тайёрлаб келган шпаргалкалардан кўчирган ким. «Эҳ-ҳе, улар мактабда синфлараро «Кўчириш олимпиадаси» «ғолиб»лари бўлишган чоғи», деган хаёлга бордим.

Қизиқ, олимпиадага жўғрофияни севувчилар эмас, кўчирмакаш ўқувчилар «таклиф» этилган, шекилли.

Олимпиададан қайтар эканман, севимли мактабим, жонкуяр ўқитувчиларим бизни ҳалоллик покликка ўргатаётган азиз устозларим кўз ўнгимга келди. Уларнинг жонкуярлиги туфайли иссиқ хоналарда ўқиётганимизни, ҳалол, покиза устозлар ардоғидалигимизни яна бир бор ҳис қилдим.

Олимпиада ҳақида эса, яхшиси унинг ташкилотчилари гапиришсин...

Гулчеҳра МУЛЛАБОЕВА,
Тошкент шаҳридаги 59-мактаб ўқувчиси.

САВОЛИНГ ЖАВОБСИЗ ҚОЛДИМИ, БОЛАЖОН

Автобусда кетаётиб олдинги ўриндиқларнинг бирида ўтирган она-боланинг суҳбати қулоғимга чалинди:

— Ойижон, анави қўлини чўзиб турган ким?

— Ким бўларди, ҳайкал-да!

— Нега қўлини чўзиб турибди?

— Вой, бунча маҳмадона бўлмасанг! Боядан бери бошимни қотириб юбординг-ку!

Кичкинтой бу сўзлардан сўнг дераза ойнасига бармоқлари билан алланималарни чизганча жим кетди.

Мен ўйланиб қолдим: она нега фарзандининг саволларини жавобсиз қолдириши керак! Лоақал битта-иккитасига жўялироқ жавоб берса бўларди-ку! Кўпинча иш юзасидан болалар билан суҳбатлашганимда уларнинг нутқидаги норавонликни кўриб, афсусланиб кетаман.

Ҳа, тарбия аввало, оиладан бошланиб, кейин боғчада, мактабда, жамоатчилик орасида давом этади. Боладан маҳмадона бўлмасликни уйда ота-она, боғчада тарбиячи, мактабда ўқитувчи талаб қилиб турса, мурғак қалбнинг қизиқишлари сўниб, охир-оқибатда лоқайдлик касалига дучор бўлиб қолмасмикан! Ахир руҳиятшунослар кўп савол берган болада теварак-атрофга, ҳаётга қизиқиш кучли бўлади, бу нарса саломатлик белгисидир, деб изоҳлайдилар.

Демоқчиманки, болалар ҳеч қачон ноўрин савол бермайдилар. Агар биз катталар бу қуйинчак нигоҳларга ҳушёррок қарайдиган бўлсак, фарзандларимизнинг кўнгли ўксиб, ўзлари ҳам ҳар томонлама баркамол бўлиб улғаярдилар!

Насиба ЗИЁВИДДИНОВА,
Жумҳурият радиоси «Келажак тонги» эшиттиришининг муҳаррири.

Ҳамюртларимиз қандай хизмат қилишмоқда?

ОЙ БОРИБ, ОМОН ҚАЙТИНГ!

АСКАРЛИК — қувонч-ташвиш, севинч-хавотир. Кексаларнинг туну-кун тилаган дуойи-жони. Дунёнинг у бурчига кетсанг ҳам онажонинг йиғлаб-йиғлаб тишлатиб қолган нонини сен келгунингча кўз қорачўғидек авайлаб-асрайди. Эмишки, фарзандининг нон-насибаси ўз эли, уйидан узилиб кетмасмиш. Бу рост. Қанийди, ҳар кимнинг насибаси шундай бутун бўлса. Афсус...

Кечагина олис денгиз сарҳадларида дунё кезиб юрган катта «Таллинн» ҳарбий денгиз кемаси аъзоларидан хат келди. Узоқ Шарқнинг бешиги бўлгули шаҳарда ўз бурчларини ўтаётган бир гуруҳ ўзбекистонлик йигитларнинг сурати. Кўриб суюиндик. Кўксимизга ширин умидлар йўллади.

Азиз ҳамюртлар, балки сизлар ҳам шул суратда ўз фарзандларингизни таниб, дилингизда севинч-хавотир туярсиз. Командирнинг ёзишича, шу йил март ойининг учинчи кунида бўлинма аскар ва зобитлари иштирокида Тошкент шаҳрида ота-оналар билан учрашув ўтказилар экан. Шу баҳона улар таҳририятимизга ҳам ташриф буюришларини билдиришган. Албатта шу бўлинмада хизмат қилаётган юртдошларимиз бу ҳақда ўз меҳрибонларига хабар қилишади.

Аскарлик нони. У қанчалар ширин, қанчалар... У ёғини бу нонни тотиб кўрганлар билади. Илло, ҳеч бир йигитнинг тишлаб кетган нони ярим бўлмасин. Дунёда ягона бўлмиш Ўзбекистоннинг ҳар бир гўшасидан тўрт мучаси соппа-соғ кетган ўғлонлар ой бориб омон қайтишсин!

Шу сонга хабар

ЎЗБЕКИСТОН ЛКЁИ МАРКАЗИЙ ҚЎМИТАСИДА

Ҳамкорлик мустаҳкамланмоқда

Комсомолнинг ҳарбий ҳаво кучлари (ҲҲК)ни оталиққа олганлигига 60 йил тўлиши муносабати билан Ўзбекистон ЛКЁИ Марказий Қўмитасида бир гуруҳ ҳарбийлар қабул қилинди.

Қабулни жумҳурият комсомоли Марказқўми котиби К. Жуманиёзов қисқача сўз билан очиб, ҳарбий ҳаво қўшинларининг жамиятдаги ўрнига баҳо бериб ўтди. Сўнгра ҳарбийлардан бир гуруҳи Ўзбекистон ЛКЁИ Марказий Қўмитасининг фахрий ёрлиғи ҳамда эсдалик совғалари билан тақдирланди.

Бугунги кунда армия ва унинг комсомоли қай аҳволда? У нима ишлар билан машғул? Қолаверса, маҳаллий ҳудуддаги комсомол қўмиталари билан уларнинг алоқалари борми? Шу ва шунга ўхшаш саволлар мулоқотда ўз аксини топди. Жумҳурият комсомоли Марказқўми ходимлари ҳам Ўзбекистон ёшларининг ўй ва ташвишлари, ибратли ишлари хусусида йиғилганларни таништириб ўтдилар. Ҳарбий қисмлар вакиллари ўзларини қизиқтирган саволларга атрофлича жавоб олишди. Армия ва фуқаро комсомоли ўртасида мувофиқлашган кенгаш тузилаётганлигини кўпчилик мамнуният билан қабул қилди.

— Фуқаро комсомоли билан ҳамкорликни мустаҳкамлаяпмиз, — дейди Туркистон ҳарбий округи ҲҲКнинг сиёсий бўлим зобити, капитан Павел Викторович Солодков. — Бу борада жумҳурият комсомоли Марказий Қўмитаси бизга яқиндан кўмаклашмоқда. Биз қоғозбозликка чек қўйиб, амалий ишни бошлаб юбордик. Яқинда Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон, Туркманистон ва Тожикистон жумҳуриятлари бўйлаб тайёрада «юриш» қилмоқчимиз. Бу тадбирни ўтказишдан мақсад жойлардаги ҳарбий қисмлар, аскарлар ҳаёти билан танишишдир. «Юриш» иштирокчилари: ёшлар билан ишлаш қўмиталари масъул ходимлари, ҳарбий ҳуқуқшунослар, комсомол ветеранлари, зобитлар, шоир ва журналистлар, таниқли артистлар... Бу хайрли тадбирга оммавий ахборот воситаларини ҳам жалб этиш ниятидамиз.

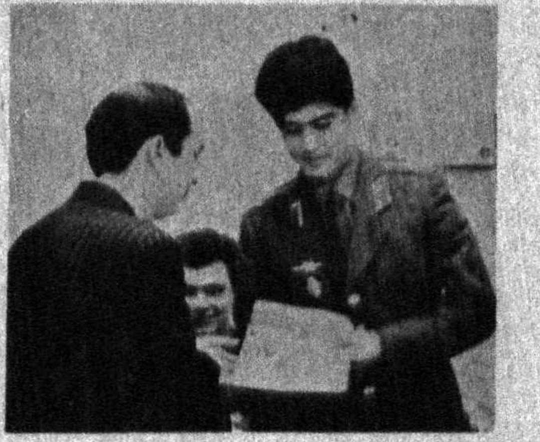

«Армия издан чиқиб кетди!»

Жумҳуриятимиз Бош майдонидаги кўркам ва залворли бинолардан бирида бўлаётган учрашувда юқоридаги гап-сўзларни тинглай туриб, мазкур сатрларни эсладим. Шундаймикан? Балки... Бу ерда — биргина қабулда айтилган фикрлар бу гапларга тўсиқ бўлолмайди, албатта. Тадбирда юритилган мулоҳазаларга, қилинажак ишлар-у, режаларга жуда-жуда ишонгим келади.

Муҳаммад АМИН.

СУРАТДА: жумҳурият комсомоли Марказий Қўмитасида тақдирлаш пайти.

«Ўзбекистон—Туркия» дўстлик жамияти

1991 йилнинг 23 январида Чет мамлакатлар билан дўстлик ва маданий алоқалар Ўзбекистон Жамиятида «Ўзбекистон — Туркия» дўстлик Жамияти ташкил этилишига бағишланган йиғин бўлиб ўтди.

Ўтган йилнинг декабрь ойи охирларида Туркияда «Туркия — ССЖИ» Жамияти ташкил топган эди. Шундан сўнг олимлар, ёзувчилар, журналистлар ҳамда қатор корхона ва ташкилот раҳбарларидан иборат жонкуярлар ташаббус гуруҳи тузиб, янги Жамиятни барпо этишга бел боғладилар. Улар Москвада бўлиб ўтган «ССЖИ — Туркия» дўстлик Жамияти таъсис конференциясига собиқ дипломат, 70-йилларда Туркияда Совет элчихонаси Биринчи котиби бўлиб ишлаган ўз вакили — тарих фанлари доктори А. М. Қосимовни йўлладилар.

Ташаббус гуруҳи янги жамиятнинг Низоми лойиҳасини ва бошланғич ташкилот тўғрисидаги Қоидаларни ишлаб чиқди. «Ўзбекистон — Туркия» Жамияти таъсис этувчилари орасида Тошкент метрополитени, Бухоро қоракўлчилик заводи, Қарши «Шўртангаз» бирлашмаси, Тошкент Ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари олий билимгоҳи, Ўзавнабанк Бошқаруви, Ўзбек Совет қомуси, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати», «Ойдин» рўзномалари, «Шарқ Юлдузи», «Мулоқот» ойномалари жамоалари мавжуд.

Бизнинг «Ёш ленинчи» рўзномамиз жамоаси ҳам жамият Низоми ва бошланғич ташкилот ҳақидаги Қоидалар билан танишиб чиқиб, унинг аъзоси бўлиш истагини билдирди. Шундай қилиб, жамоамиз ҳам жамиятнинг асосий мақсади ва вазифаси бўлмиш Ўзбекистон ва Туркия ўртасида дўстликни, ўзаро бир-бирини тушунишни, ишончни мустаҳкамлаш, сиёсий, савдо-иқтисодий, илмий-техникавий, маданий ҳамкорликнинг кенгайишига кўмак бериш ишида иштирок этади.

Таъсис йиғини «Ўзбекистон—Туркия» дўстлик Жамияти бошқарувининг, тафтиш комиссиясини сайлади, Жамиятнинг Низоми ва бошланғич ташкилот ҳақидаги Қоидаларни асос сифатида қабул қилди.

Ўзбекистон Фанлар Академияси вице-президенти Иброҳим Искандарович Искандаров «Ўзбекистон — Туркия» дўстлик Жамияти президенти қилиб сайланди.

Шу сонга хабар

ЕНГИЛ САНОАТНИНГ ОҒИР КУНЛАРИ

ЎЗБЕКИСТОН ССЖ ЕНГИЛ САНОАТ ВАЗИРЛИГИ ҲАЙЪАТИНИНГ КЕНГАЙТИРИЛГАН МАЖЛИСИДАН ҚАЙДЛАР

Ҳайъат мажлисида жуда кўп гаплар айтилди. Эшитилди. Ютуқлар, муаммолар, бой берилган ўринлар, оғриқ нуқталари — ҳамма-ҳаммаси ҳақида. Бироқ ана шулар орасида биттаси қулоғимга қаттиқ ўрнашиб қолди.Биргина менга эмас, балки кўпчиликка шундай туюлгандир:

— Яқинда вилоятлардан бирида бўлганимда деҳқонлардан бири кимлигимни суриштирди. Ўзимни таништирдим. Сўнгра деҳқон таъна қила кетди:

— Ким айтади, сизларни раҳбар деб. Вафот этган одамни дафн қилишга оддий кафанлик ҳам етказиб беролмасанглар. Тирикларгаку, майли. Бир амаллаб устини бутлаб олар. Ўлганлар-чи, уларда нима айб!

БЎЛИБ ўтган бу суҳбат тафсилотидан залдагиларни огоҳ этган киши билан таништириб ўтирмаймиз. Халқ учун энг зарур эҳтиёж моллари ишлаб чиқарадиган вазирликнинг бугунги аҳволи ҳақида кириш сўзи қилиб ўтириш ниятим йўқ. Биргина юқоридаги савол-жавобнинг ўзиёқ қолаверса, етим қўзига айланиб қолган пештахталар ҳозирги вазиятдан дарак бериб турибди. Фикр юритмоқчи бўлганим, ўзи нима бўляпти? Енгил саноатнинг юки шунчалар оғирлашиб кетдими? Аҳолини кийинтиришга, устбошини бутлашга нима халал бераяпти? Яқин ўтмишни «турғунлик даври» деб қоралаб ташладик. Яхши даврлар келишига умидворлик ваъда қилган қайта қуриш йиллари-чи? Халққа нима берди? Ҳукм сураётган ва ниҳояси кўринмас иқтисодий инқирозга давр сабабчими ёки ўзимиз?

— Қайта қуриш бир қатор салбий ҳолатларни юзага чиқарди, — деди ҳайъат мажлисида маъруза қилган тармоқ вазири А. С. ИКРОМОВ. — Бу нарса аҳолини халқ истеъмоли моллари билан таъминлайдиган жумҳуриятимиз енгил саноати ишига ҳам таъсир кўрсатмасдан қолмади. Қаерда раҳбарлар юксак интизом кўрсатган бўлса, ўша ерда ҳайъат қарорлари бажарилиши таъминланди. Натижада ўтган йили Енгил саноат вазирлиги корхоналари 3 миллиард 484 миллион сўмлик халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришга муваффақ бўлди. Бу 1989 йилдагига нисбатан 116 миллион сўмликка кўп демакдир.

Ютуқлар вазирликники. Уни ҳеч ким тортиб ёки қайтариб ололмайди. Бироқ...

РАҚАМЛАР ТИЛИ БИЛАН

1990 йилда режага нисбатан 88 миллион квадрат метр ип-газлама, 2,6 миллион квадрат метр шойи, 12 миллион жуфт пайпоқ, 7,5 миллион дона трикотаж буюмлар ишлаб чиқарилиши барбод этилди. Ип ишлаб чиқарилиши ҳажми 78 фоизга адо этилди, холос. Белгиланган ҳажмга нисбатан 188 миллион сўмлик халқ истеъмол буюмлари етказиб берилмади. Шартнома мажбуриятларига кўра, истеъмолчилар 153 миллион сўмлик маҳсулотни кам олишди.

Шундай қилиб ип-газлама тармоғи режалари атиги 89 фоизга, трикотаж ва тикувчилик тармоқлари топшириғи 90 фоизга бажарилди.

— Барча тармоқлардаги маҳсулот ишлаб чиқарилиши миқдорининг ўтган йил иккинчи ярмида бирданига тушиб кетишига асосий сабаб бу — моддий-техника таъминотидаги ва айниқса, хориждан олинадиган хом ашё узилишидир, — деди Анвар Солиҳович. — Бир қатор корхоналар, хусусан тикувчилик, трикотаж ва пойафзал тармоқлари раҳбарлари корхоналаримизда тайёрланган хом-ашё ва материалларни ишлаб чиқаришга жорий этиш йўлларини қидириб топдилар, маҳсулот турларини ўзгартирдилар. Бу эса эҳтимол тутилган зарарни 250 миллион сўмлик дан зиёдроққа қисқартиришга имкон берди.

Ўтган йили барча турдаги хом-ашё ресурсларига, етарли қувватларга, ишчи кучларига эга бўлган тўқимачилик тармоғимиз атиги 1989 йилги кўрсаткични сақлаб қолди. Биздаги имкониятлар ҳеч бир жумҳуриятда йўқ. Шу боисдан бундай аҳволни мутлақо кечириш мумкин эмас. Айниқса, жумҳурият аҳолиси ўсиб, пештахталар қуриб-қақшаб бораётган бир даврда бунга йўл қўйишга ҳаққимиз ҳам йўқ.

Булар вазирнинг хулосаси. Хўш, корхоналар раҳбарлари-чи? Улар нима дейди?

Ҳ. ЛУҚМОНОВ, Марғилон шойи ишлаб чиқариш бирлашмаси бош директори:

— Нега ёмон ишлай бошладик? — деган савол туғилади. Ахир корхоналаримизда ҳеч ким меҳнатдан қочмайди. Кайфиятлари ҳам ўша-ўша. Бироқ... Барибир натижа кўринмаяпти. Сабаблари: биринчидан: шерикларимиз панд беришаяпти. Оқсашимизнинг асосий сабабларидан бири шу. Иккинчидан, тўқув бирлашмамиз ишга туширилмаяпти. Тўғри, вазирлик ва унинг ҳайъати зарур ёрдамни аямаяпти. Аммо уч йилдирки, янги корхона учун олиб келинган жиҳозлар ишлатилмасдан хор бўлиб ётибди. Участкаларимиздан айримларининг бир йилдан буён зарур ҳароратдаги иссиқликсиз ишлаётганини айтмаса ҳам бўлади. Шунга қарамасдан, январь ойи ва умуман биринчи квартал режаларини бажарамиз.

ВАЗИР ТАНҚИД ҚИЛАДИ:— Агар Наманган ва Марғилон аврли газламалар комбинатларида ишлаб чиқаришни ўстириш ва харидоргир миллий газламалар турини кенгайтириш йўллари қидирилаётган бўлса, Самарқанд пиллакашлик бирлашмаси (раҳбари ўрт. Дадабоев) ҳақида бундай дейиш қийин. Корхона 1990 йилда фақат ишлаб чиқариш ҳажмини уддаламади ва шерикларни аросатда қолдиргина эмас, балки бу йил ҳам шу қадар камёб ҳисобланган миллий газламалар ишлаб чиқаришни қисқартиришни мўлжаллаб турибди.

ДИРЕКТОРНИ НИМАЛАР ҚИЙНАЙДИ?

— Кейинги йилларда Ургутда етиштириладиган тамаки нархи тубдан ошиб кетди. Шу боис кўпчилик, жумладан корхонамиз ишчи ва хизматчиларидан бир сменаси ишламай қўйишди. Тамакидан келадиган даромад бизнинг корхонадагига нисбатан яхши-да! Аммо топширилган режаларнинг бажарилиши хавф остида турибди.

Рустам ГУЛОМОВ, Тошкент «Малика» трикотаж тикув ишлаб чиқариш бирлашмаси бош директори: — Бундан уч кун илгари директорлар кенгашида 1990 йил якунларини кўриб чиқдик. Давлат буюртмасини бажарибмиз. Болалар трикотажи, ёшлар ва катта ёшдагилар трикотаж кийимлари бўйича ҳам. Бироқ... Биргина Россия ва бошқа жумҳуриятлардаги хом-ашё етказиб берувчиларнинг туфайли 38 миллион сўмлик кийим-кечак ишлаб чиқариш барбод этилди. Яна бир нарса. Кейинги пайтларда беш йилликлар ҳақида гапириш одат тусидан тушиб қолди. Аммо шунга қарамай беш йиллик режага 24 миллион сўмлик маҳсулотни қўшимча равишда ишлаб чиқардик. 1991 йил ҳақида гапирганда, ҳозирча шуни айтишим мумкин: январь тугаяпти. Аммо бугунгача 79 миллион сўмлик маҳсулот қайд этилмади. Хом-ашё етказиб берувчиларимиз — Андижон ип-газлама комбинати йил бошидан буён ҳеч нарса бермади. Тошкент, Жиззах корхоналари ҳам хом ашё етказиб бериш шартномани бузишда давом этмоқда. Жумҳуриятдан ташқаридаги ҳамкорларимиз топширмаса ҳам бўлади. Балки уларга нисбатан ҳукумат даражасида бирор чора кўриш керакдир. Масалан, четга чиқариладиган пахта толасини тўхтатиб қўйиш лозимдир вақтинча.

Бош директор яна бир муҳим масалага тўхталди. Ўзи аҳвол кўриб турганингиздек. Хом ашё тақчиллиги муаммоси етмагандек, кунига текширув-текширув. Сифат сал бузилдими, прокурорлар дарвозани чертиб келишади. Биз назоратдан қочмаймиз. Бироқ ҳозир текширув-текширишнинг мавриди эмасдир. Ёки уларнинг бошқа қиладиган ишлари қолмаганми?

РАҚАМЛАР ТИЛГА КИРГАНДА: Ишлаб чиқариш қувватлари ўсиш суръатларини 10 фоизга ошириш имконини бериши мумкин эди. Бироқ 1990 йилда 1989 йилдагига нисбатан трикотаж ишлаб чиқариш 4 фоизга тушиб кетди. Трикотаж буюмлар бўйича ўтган йил топшириғи атиги 93 фоизга, пайпоқ бўйича 90 фоизга уддаланди холос.

Ҳайъат мажлисида энг кўп танқидга олинган ва танқидга учраган корхона бу — Олтинкўл трикотаж матолар фабрикаси бўлди. Корхона жумҳуриятда бундай турдаги хом-ашё чиқаришга ихтисослашган ягона фабрикадир. Трикотажчиларнинг тақдири, иш суръатлари ҳам кўпроқ олтинкўлликларга боғлиқ. Ўтган йили Олтинкўл фабрикаси 864 тонна матони кам етказиб берди. Шунча миқдордаги хом-ашёдан трикотажчилар 6,5 миллион дона уст-бош тайёрлашлари мумкин эди.

Аммо олтинкўлликларнинг ҳам ўз дардлари бор. Бу ҳақда кейинроқ...

ХОМ АШЕ УЧУН МАМЛАКАТ БУЙЛАБ

— Бизнинг корхонада тикилган кийимлар мамлакатдаги энг арзон маҳсулотга айланиб қолди, — деди ҳайъат мажлисида сўзга чиққан Самарқанддаги «8 Март» тикувчилик бирлашмаси бош директори Г. М. ПОГОСОВ. — Янги нархлар белгиланмаганлиги туфайли қисқа вақт ичида бир неча миллион сўмни йўқотиб қўйдик.

Бош директор 1991 йилнинг дастлабки ойидаги фаолияти тўғрисида гапиракан, қуюниб қуйидагиларни таъкидлади. Корхона йил бошидан буён мўлжалдагидан 20 фоиз кам ишлади. Яна бир неча кун ўтди. На юқоридан тушириладиган режа бор, на йиллик харажатлар ҳисоб-китоби!

Кейинги пайтларда Енгил саноат вазирлиги тузилишини ўзгартириш ҳақида баҳс борди. Самарқандлик директор ҳозирча ва умуман бундай таркибий ўзгаришнинг мавриди эмаслигини таъкидлади.

Юқорида айтганимиздек, вазирлик корхоналарида ўтган йили жами 116 миллион сўмлик қўшимча халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқарилган бўлса, шундан қарийб ярми тикувчилик соҳаси ҳиссасига тўғри келади. Ҳайъат мажлисида ушбу соҳадаги ютуқларнинг тўртта омили санаб ўтилди. Шулар орасида диққатни кўпроқ жалб этгани бу — аҳоли зич жойлашган ноҳияларда кичик корхоналар ташкил этилиши ҳисобига ишчи кучи ва ёшларни ишга жойлаш имконини яратиш омили бўлди.

Ўтган 1990 йилда жами 45,2 миллион жуфт пойафзал ишлаб чиқарилди. Шундан 65 фоизини болалар оёқ кийимлари ташкил этади. Тармоқда 10,5 миллион жуфт оёқ кийим тайёрлаш қувватига эга бўлган 8 та корхона фойдаланишга топширилди. Ўсиш 6 фоизни ташкил этди. Шунга қарамасдан Қўқон, Самарқанд, Бухоро ва бошқа бир қатор пойафзал бирлашмалари 1990 йил топшириғини бажарилишини таъминламади.

ВАЗИР ЭЪТИРОЗ БИЛДИРАДИ. — Вазирлик тасарруфидаги пойафзал фабрикаларининг сони 26 тага етди. Уларда меҳнат қилаётган 42 минг нафар пойафзалчи эришиши лозим бўлган пировард натижанинг тақдири Қўқон ва Самарқанд кўн заводлари жамоалари қўлида. (Директорлари Р. Б. Бекматов ва Л. А. Долгова). Бу масъулиятни бирор дақиқа бўлса-да, унутмаслик керак. Қолаверса, бутун жумҳурият аҳолиси сизларнинг маҳсулотингизга кўз тикиб турибди.

Тошкент чарм-мўйна заводи фирқа ташкилотининг котиби Ҳ. А. ЮНУСОВА ҳам хом ашё етказиб берувчиларга жамоа эътирозини билдирди. Маълум бўлишича, биргина январь ойининг ўзида корхона таъминотчилари Бухоро қоракўл заводига икки марта бориб келишди. Аммо бирор дона ҳам қоракўл тери олишолмади. Баҳона битта: хом-ашёга ҳозиргача нарх-наво белгиланмаганлигидир.

МУЛОҲАЗА УЧУН МАЪЛУМОТ: 1990 йил ва шу йилнинг ўтган даврида вазирликка 20 дан зиёд хорижий фирмаларнинг вакиллари келиб кетишди. Таассуфки, улардан ҳеч қайсиси тармоқ корхоналарида тайёрланган трикотаж, тайёр кийим, газлама ва пойафзаллардан бирор долларлик маҳсулот сотиб олиш ёки бартер асосида айрибошлаш ҳақида келишиш ё бўлмаса шартнома имзолаш истагини билдирмади. Бу — энг замонавий хориж асбоб-ускуналари билан жиҳозланган корхоналар учун кечириб бўлмас ҳолдир.

Бундан қандай хулоса чиқариш мумкин? Бозор бўсағасида турган тармоқ корхоналари сифат, эркин нерх-навонинг олдинги ўринга чиқиши ҳақида ўйлаб кўрмоғи зарур. Бинобарин, истеъмолчи талабини белгилайдиган илк омиллар ҳам шулар.

ГАЗЛАМА НЕГА ҚАМАЙДИ?

Ҳозирги пайтда Енгил саноат вазирлигига қарашли 17 та корхона ишлаб чиқаришдан фойда олиш ўрнига зарар келтирмоқда. Улар етказган зарарнинг умумий миқдори 21 миллион сўмликни ташкил этмоқда. Ачинарлиси шундаки, мазкур корхоналарнинг 14 таси ип-газлама маҳсулотлари тайёрловчи соҳага тўғри келмоқда. Биргина Андижон ип-газлама бирлашмасининг ўзи 1990 йилни 12 миллион сўмлик зиён билан якунлади. Бу рўйхатга шунингдек, Беруний, Чинобод, Ленинск йигирув-тўқув фабрикаларини, Жиззах ип-йигирув, Олтинкўл трикотаж матолар, Бухоро пиллакашлик фабрикаси сингари қатор корхоналар киради.

Вазирлик бўйича ўтган йилда ишлаб чиқарилган ҳар бир сўмлик маҳсулотга сарфланган харажат 89,5 тийинни ташкил этганлигини ҳисобга оладиган бўлсак, бу борада анча куч-ғайрат сарфлаш зарурлиги аён бўлади. Бундан ташқари 1990 йилнинг 11 ойида вазирлик бўйича тўланган жарима миқдори 16,4 миллион сўмликка етди. Шундан 1 миллион 390 минг сўмлиги Тошкент, 1 миллион 500 минг сўмликдан Бухоро ва Андижон, 700 минг сўмлиги Жиззах тўқимачилари зиммасига, 590 минг сўмлиги Хива тикувчилик фабрикаси ҳиссасига тўғри келади.

Капитал қурилишдаги аҳвол ҳам қониқарли эмас. Бу масала яқиндагина — 16 январь куни сим орқали ўтказилган кенгашда атрофлича кўриб чиқилган эди. Вазирлик бўйича 1990 йилги капитал маблағлар ўзлаштириш топшириғи умуман бажарилган бўлсада, 15 миллион сўмлик қурилиш-монтаж ишлари уддаланмай қолди. 34 та янги иншоотдан фақат 23 таси фойдаланишга топширилди. Янгийўл, Чирчиқ, Солдатск, Ғиждувон пойафзал фабрикалари, Учкўприк, Хорабек тикув-трикотаж фабрикалари ва бошқа бир қатор иншоотлар шулар жумласидандир.

1991 йилда саноат учун мўлжалланган 29 та, 1990 йилдан қолиб кетган 11 та иншоотнинг фойдаланишга топширилиши кўзда тутилмоқда. Шунингдек, 13 та болалар боғчаси, 28 минг квадрат метр турар-жой қуриш мўлжалланмоқда. Ҳайъат мажлисида юқорида қайд этилган камчилик ва муаммоларни бартараф этишнинг энг мақбул йўлларини қисқа муддатларда топиш ва ҳал этиш юзасидан қимматли фикр-мулоҳазалар билдирилди. Шу куни танқид остига олинган корхоналардан яна бир раҳбари, **Пойтуғ йигирув-тўқув фабрикаси директори, «Андижон тўқимачи» уюшмасининг президенти Абдуғаффор АҲМАДАЛИЕВ** ҳам сўзга чиқди:

— Бизни турли доираларда ишдаги камчиликларимиз учун ҳадеб айблашда давом этишмоқда. Йўл қўйган нуқсонларимизни сўзсиз тан оламиз. Аммо, ишлашга келганда ўзингиз ўйлаб кўринг. Баъзи бир корхоналаримиз ишчи-хизматчилари ойлар давомида ўзларининг пешона терлари эвазига ишлаб топган маошларини олишолмаяпти! Биргина Пахтаобод фабрикасини олайлик. Корхона тўқимачилари январь ўтиб бораётганига қарамай, ҳозиргача, ҳатто, ноябрь ойи (!) иш ҳақини кўришгани йўқ. Бу ишни пайсалга солаётган Андижон ип-газлама ишлаб чиқариш бирлашмаси раҳбарларига нима дейиш мумкин?

* * *

Жумҳурият енгил саноат вазирлиги ҳайъатининг кенгайтирилган мажлисида Ўзбекистон ССЖ Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси Раисининг ўринбосари Ў. Исмоилов ҳам қатнашди ва сўзга чиқди.

— Бугунги директорларга ҳеч ҳам ҳавас қилмайман, — деди Ўктам Қўчқорович ўз сўзида. — Айниқса, жумҳурият ташқарисидан ва хориждан хом-ашё оладиган корхоналар раҳбарларини яхши тушунаман. Бироқ, нима бўлгандаям тан олиш керак. Халқимизга керакли ип-газлама маҳсулотларни, умуман кундалик зарур молларни етказиб беролмаяпмиз. Шунинг учун ҳам бугун биз бир жумбоққа жавоб беришимиз керак. Нега шундай бўлаяпти? Ўтган йили жумҳуриятимиз енгил саноат корхоналари бўйича 28 миллион дона болалар кийим-кечаги ишлаб чиқарилиши барбод бўлди. Кундалик чит, шу каби бошқа оддий газлама турларини айтмасам ҳам бўлади. Қўлимизда шунчалик имконият, куч-қувват бўла туриб, халқ норозилигини уйғотсак, бу кечирилмас аҳволдир. Ўзбошимча иш юритаётган, ўзича маҳсулотларга нарх белгилаётган корхоналарни огоҳлантириб туришимиз зарур. Ахир нима деган гап. Ҳозирнинг ўзидаёқ Андижон ва Фарғона тўқимачилари ўз ҳукмини ўтказа бошлади. Олдимизга шартлар қўйишаяпти. Агар ўз халқингизни ўйласангиз, уларга юз тутинг. Ўзаро шартномаларнинг бажарилишига риоя қилишни унутманг. Бир нарсани айтиб ўтиш керак. Жумҳурият бозорини тўйинтиргунча жумҳуриятдан ташқарига ҳеч нарса чиқарилмайди. Ахир ана шундай ўз тасарруфидаги маҳсулотларни четга бериб, олинган валютага видеомагнитофон сингари бошқа техникаларни сотиб олишни йиғиштирадиган вақт келди. Ахир ўзингиз ўйланг. Бирорта колхозчида видео борми? Йўқ, бўлмайди ҳам. Бечора деҳқон ўша-ўша, эски чориғини судраб юрибди. Видеоларни эса фақат катталар, амалдорлар олиши ҳеч кимга сир эмас ва буни сизлардан яшириб ҳам ўтирмайман. Хуллас, ҳар биримиз ўз юртимизнинг ватанпарвари бўлмоғимиз керак. Ана шундагина меҳнаткашнинг ишончини қозона олган бўламиз. Акс ҳолда...

Ҳайъат мажлиси тугади. Унинг қатнашчиларидан бир нечасига шундай савол билан мурожаат қилдик: «Бугунги йиғиндан нима олдингиз?»

Муроджон ШЕРАЛИЕВ, Олтинкўл трикотаж матолар фабрикаси касаба уюшмаси қўмита раиси: — Бугун энг кўп таъна эшитган биз бўлдик. Мен ана шу корхонанинг вакили сифатида бундай йиғинда биринчи марта иштирок этишим. Очиғи, бу ерда яхши ишлаш керак, деган хулосадан бошқа ҳеч нарса ололганим йўқ. Ахир яхши ишлаш учун ҳам шароит керак-ку! Эҳтиёт қисмлар сўраб мурожаат қилмаган жойимиз қолмади. Жавоб берадиган кишининг эса ўзи йўқ.

Геннадий Мосесович ПОГОСОВ, Самарқанддаги «8 Март» тикувчилик ишлаб чиқариш бирлашмаси бош директори:

— Мен эса ҳали ҳеч нарса олганим йўқ. Вазирликка бораман. (Ҳайъат мажлиси Ўзбекистон ССЖ ва Ўзбекистон Компартияси 50 йиллиги номли Тошкент тикувчилик ишлаб чиқариш бирлашмасида ўтган эди). Ўша ерда бирор нарсага эришиш мумкин.

Ҳа, енгил саноатимиз оғир кунларни бошидан кечирмоқда. Буни юқоридаги йиғин тафсилотидан ҳам сезган бўлсангиз ажаб эмас. Аммо хулоса ўрнида бир нарсани алоҳида таъкидлашни истардик. Ўтган йилгига нисбатан камроқ бўлсада, жумҳурият енгил саноат корхоналари ишлаяпти. Аммо, уларда ишлаб чиқарилаётган тайёр маҳсулотлар қаёққа кетаяпти! Аҳоли саноатчилар ишининг маҳсулини қачонгача илҳақ бўлиб кутади! Очиғи, йиғинда ҳам ундан сўнг ҳам бу саволга жавоб топа олмадик. Хўш, бунга нима дейсиз, Енгил саноатнинг оғир юкли муҳтарам мутасаддилари!

Сувонқул РУСТАМ,
«Ёш ленинчи» махсус мухбири.

Сиз ушбу суратда Андижондаги Коммунар заводида меҳнат қилаётган комсомол-ёшлар бригадаси аъзолари (чапдан) Тоштемир Шокиров, Маҳмуд Мамадалиев ва Илдиз Аллабердиниларни кўриб турибсиз. Улар ҳар ойда 60 дан ортиқ РБД—маркали техникаларни йиғишга улгураяптилар.

Т. ҒАФУРОВ олган сурат.

XX аср кундалиги

ФАЛАСТИН ОЗОДЛИК ТАШКИЛОТИ:

Аллоҳ, Америқонинг ақлини киритиб қўй!

Фаластиннинг ССЖИдаги элчихонаси пойтахт марказида, унча катта бўлмаган бинода жойлашган. Мен фавқулоддаги элчи Саид Абу Имар билан учрашиб, унга бир неча савол билан мурожаат қилдим:

— Ўртоқ Имар, чет эл матбуотида фаластиндаги Абул Аббос ва Абу Нидол гуруҳлари АҚШ ва Буюк Британия ваколатхоналарига қарши террористик актлар сериясини бошлашгани тўғрисидаги хабарлар пайдо бўлди. Сиз бундай баёнотни қандай шарҳлардингиз?

— Фаластин Озодлик Ташкилоти ер шарининг ҳар қандай бурчагида, террористик акцияларнинг ҳар қандай кўринишига қарши чиқиб келган, бундан кейин ҳам шундай қилади. Айниқса бу ишга, худо кўрсатмасин, шўролар юртида йўл қўйиб бўлмайди. Аммо ҳозир уруш кетяпти, демакки ҳамма нарсани кутиш мумкин. Ана шунинг учун ҳам биз, фаластинликлар Форс кўрфазидаги ҳарбий зиддият иложи борича тезроқ тугаши тарафдоримиз. Тинч яшашга ҳар бир халқнинг ҳаққи бор. Ваҳшийларча ташланаётган бомбалар остида қолган Ироқ ва Қувайтдаги тинч аҳолининг тақдири ҳаддан зиёд ҳавотирга солиб турибди.

Бизнинг нуқтаи назар қуйидагича. Зиддият энди бошланган чоғлардаёқ ФОТ тинчлик ташаббуси билан чиққан ва Ироқ билан Қувайт ўртасидаги қарама-қаршилик араб дунёси доирасида, чет давлатларнинг қўшилувисиз ҳал қилиниши лозим деб айтганди. Бундай ғарб ёрдами, айниқса, АҚШ «воситачилиги» қандай оқибатларга олиб келиши мумкинлигини ким-ким, биз фаластинликлар ўз тажрибамиздан жуда яхши биламиз. Аминманки, бу сафар ҳам урушга йўл қўймаслик учун барча воситалар ишга солинмади.

— Саддам Ҳусайн ўз баёнотларида бир неча марта араб, жумладан, фаластин халқи манфаатлари учун курашаётганини айтди. Ироқ раҳбари Фаластиннинг қандай манфаатларини ҳимоя этаётир?

— 1990 йилнинг августидан бери ўтган ярим йил бўлаётган воқеалар юзасидан маълум фикрга келиш учун етарли муддат. Турган гапки, аксарият Яқин Шарқнинг, барча муаммосини жумладан, кўрфаз муаммосини тинч йўл билан ҳал этилиши тарафдори. Шунингдек, кўриниб турибдики, АҚШ мақсади Қувайтни озод қилиш эмас, у музофотдаги нефть бойликларига якка ўзи эгалик қилиш учун урушаяпти. АҚШ Ироқнинг иқтисодий ва ҳарбий кучига болта уриб уни Яқин Шарқ халқлари тақдирини ҳал қилишда қатнашишдан маҳрум этмоқчи.

Ўнлаб йиллар давомида Америқо Исроилга ҳарбий ва сиёсий ёрдам кўрсатиб келди. Бугун эса араблар ва фаластинликлар Ироқ тимсолида АҚШ ва Исроилга қарши тура олувчи кучли давлатни кўрмоқдалар. Ўйлайманки, Ироқ ва унинг араб дунёсидаги обрў-эътибори Яқин Шарқдаги барча муаммолар, жумладан, Фаластин масаласини адолат билан ҳал этиш учун кучлар мутаносиблигини таъминлайди.

Мана нима учун биз Ироқ томонига ўтдик ва уруш тезроқ тугашини истаймиз.

С. ИВАНОВ,
(«Комсомольская правда»нинг 1990 йил 25 январь сонидан).

ЁЛҒОНДАН ЗЎР ҚУРОЛ ЙЎҚ

Ёлғон олдида қанотлари остига ажал уруғини илиб олган қирғий бурун тайёралар ҳам, бир зарб билан бутун бир шаҳарнинг кулини кўкка совурадиган ракеталар ҳам ҳеч гап эмас. Шунинг учун бўлса керак, фалокат билан ёлғон ёнма-ён юради.

Яқинда яна бир гап тарқалди. Эмишки, Саддам Ҳусайн хотини ва болаларини олиб, Мавританияга учиб келибди. Улар тушган тайёрада бир олам пул, олтин ва махфий ҳужжатлар ҳам бор экан. Бу хабарни дунёдаги деярли барча рўзномалар ўз саҳифаларида кўринарли жойларда эълон қилдилар. Айни вақтда бу хабарнинг бўҳтондан бошқа нарса эмаслигини Ироқ ҳукумати ҳам, Мавритания ҳукумати ҳам ғазабнок бўлиб таъкидлаб ўтди...

Нима учун ёлғон керак бўлиб қолди? Кимлар учун керак эди у? Хоҳишни ҳақиқат деб кўрсатишдан мақсад нима эди?

Ҳа, урушаётган томонлар ўз ютуқлари ҳақида ҳам, душман мағлубияти ҳақида ҳам муболағадан фойдаланиб, миш-мишга зўр бераётганлари эндиликда сир бўлмай қолди. Ахир «Саҳродаги бўрон» операцияси бошланган 16 январь куни Пентагон раҳбарияти маълумотларига таянган ҳолда, АҚШ ва унинг иттифоқчилари ҳужумидан сўнг Ироқ Ҳарбий Ҳаво кучлари «батамом сафдан чиқарилди» деб хабар тарқатилган эди. Аммо орадан уч кун ўтгандан кейин Америқонинг ҳарбий бошлиқлари Ироқ авиациясининг аксарият қисми ўз жанговорлигини йўқотмаган, деган хулосага келишга мажбур бўлди-ку.

АҚШ ва унинг иттифоқчилари ўз хабарларида алоҳида урғу бериб таъкидлаётган яна бир нозик масала — фуқароларнинг истиқомат жойларига зарба беришдан тийилиб турилганлигини Ироқ томони инкор этмоқда. Бағдод овозниғори якшанба куни тарқатган ўз маълумотномасида душман бомбалари шиа маҳзабидаги кишилар саждагоҳи — Нажаф ва Кербелага тушганлигини айтди.

Ироқ ҳудудида жойлашган «Скад» ракеталари тўғрисида ҳам шу гапни айтиш мумкин. Қарийб ҳаммаси йўқ қилинди, деган хабар муболағадан бошқа нарса эмаслигини, айниқса, Исроил ва Саудия Арабистонидагилар яхши билишади. Чунки бу мамлакатларга худди шу типдаги ракеталар отиляпти-да.

Буюк Британия қуролли кучлари бўйича давлат вазири Арчи Гамильтон бу хабарлар ўртасидаги тафовутни шарҳлаб, эҳтимолки Саддам Ҳусайн ҳарбий айёрлик ишлатиб, душманни ғафлатда қолдирган, деган фикрни айтмоқда. Унинг айтишича, иттифоқдошлар авиацияси фанер ва картондан ясалган макетларни ростакам аэродром ва ракета қурилмалари деб, бомбардимон қилганлар.

Наҳотки, одамлар қони қум барханларини ёриб, дарё бўлиб оқса?

Лаънати уруш!

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

ОЛМА ЎҒРИСИГА ҲАМ ЖАЗО БОР

● XV АСРДА Оврупода олма, нок ўғрилари, шунингдек, ноёб дарахтларни шикастлантирганлар қаттиқ жазоланганлар. XVII аср бошларида Олмонияда жуда яхши анъана бор эди. Келин-куёв никоҳдан ўтгач, албатта, олма дарахти экарди.

АНТИҚА КОНКУРС

● ЯҚИНДА Милвилл шаҳрида (Нью-Жерси штати) антиқа конкурс ўтказилди. Унинг шартига кўра, ҳар бир иштирокчи бир варақ қоғозни майда-майда бўлакларга тез бўлиб ташлаши лозим эди. Белгиланган вақтда шаҳар марказий майдонига ушбу конкурснинг 115 иштирокчиси ҳамда тўрт мингдан ортиқ томошабин тўпланди. Жюри аъзолари ҳам шу ерда ҳозир-у, нозир. Ҳар бир қатнашчига 4 варақдан қалин қоғоз ва картон қути берилди. Мусобақани бошлашга рухсат берилиши билан «иш» қизиб кетди. Орадан уч минут ўтар-ўтмас ҳакамнинг беллашув тугаганини билдирувчи ҳуштаги эшитилди. 20 ёшли Густав Оленото исмли йигит барча қоғозларни 2x2,5 сантиметр ҳажмли бўлакларга бўлиб, ўзига хос рекорд ўрнатди. Мусобақа ғолибига электрон ёзув машинкаси совға тариқасида топширилди.

НАРСАЛАРИНГИЗНИ УНУТМАНГ

● ПАРИЖ шаҳридаги 40 та меҳмонхонада дам олувчилар ўтган йили паришонхотирликлари туфайли 610 жуфт тапочкаларини қолдириб кетишган. Меҳмонхонада унутиб қолдирилган буюмлар орасида пижамалар иккинчи ўринда, кийим ва тиш шчёткалари эса учинчи ўринда экан.

БАҚАЛОҚ УЧУН ТАСМА

● ДУБЛИН шаҳридаги «Лиспус» авиакампанияси тайёраси узоқ вақт ҳавога кўтарилмай қолди, сабаби хавфсизлик шартларидан бири бажарилмаганди. Ушбу шартларга кўра, барча йўловчилар ўриндиқдаги тасмани белларига боғлаб олишлари керак эди. Афсуски, тайёрадаги оғирлиги 180 килограмм бўлган бир бақалоқ йўловчининг қорнига тасма тўғри келмади. Ишбилармон тайёра бекалари йўлини топишди. Улар бўш ўриндиқдан тасмани олиб, бақалоқ тасмасига улаб қўйдилар.

„Юрагидан „енгилган" одам

Шоир Усмон АЗИМОВ билан мулоқот

1

— **Усмон ака, сиз элга танилган шоирсиз. Севиб ўқийдиган мухлисларингиз бор. Ҳофизлар шеърларингизни қўшиқ қилиб куйлашади. Бир томондан, ижодкор орзу қилиши керак бўлган ҳамма нарсага эришгандайсиз, лекин иккинчи томондан, кишида орзу, армон, дард бўлмаса ёзмайди, тўғрироғи, ёзолмайди. Айтингчи, қандай ушалмаган орзуларингиз бор!**

— Келинг, адабиётга тааллуқли бўлганидан бошлай. Мана ёшим қирқни қоралаб қолди-ю, жуда кам нарса ёздим. Даҳшатли даражада кўп вақтимни бой бердим. Ёзишим мумкин бўлган нарсалар, ёзилмасдан, кўнгилда қолиб кетди. Айниқса, саксонинчи йилларга келиб, ижоддан чалғидим.

— **Қай маънода!**

— Энг кўп вақтимни, давлат ишида юрган пайтимда йўқотдим. Ишлашим керак ҳам эди. Чунки оила, бола-чақа, уларнинг орзу-ҳаваси деган нарсалар бўлади. Қалам ҳақи билан эса бир ўзингни ҳам боқолмайсан.

Адабиётдан чалғишимнинг яна бир сабаби, етмишинчи йилларнинг охиридан бошлаб жамиятимиздаги иллатларга қарши ўзимча курашдим. Қолаверса, саксонинчи йилларда ҳам биров билиб, биров билмай, ўттизинчи йиллардаги ҳодисалар айнан, фақат бошқа тўн кийган ҳолда такрорланди. Миллий маданиятимиз, урф-одатларимиз, тарихимиз, динимизга қарши оммавий «ҳужум» ҳаракати бошланди. Ўша вақтда ҳокимият тепасида турган қўғирчоқ даҳолар билан қаттиқ курашишга тўғри келди. Шундай жанжаллар оқибати ўлароқ, яқин ўн йиллар ижодимда сезиларли сусайиш бўлди. Бундан асло афсусланмайман. Ҳар ҳолда яхши ёмонни ажратишни ўргандим, курашиш ҳадисини олдим...

— **Усмон ака, гапингизга қараганда ҳозир ишламаяпсиз ва сиёсатга ҳам аралашмай қўйгансиз. Бунга нима сабаб бўлди! Шоирдан сиёсатчи чиқмаслигини билиб қолдингизми ёки...**

— Тўғри, бу ҳам озроқ сабаб бўлди-ю, лекин сиз ўйлаганчалик эмас. У пайтларда давр ўзгача эди. Сал гап билан бўйнингга «миллатчи» деган тамғани илиб қўяверардилар. Сиёсат киши учун шуҳрат эмас, фақат зарар келтирарди. Шунинг учун бўлса керак, гапирадиган, халқни сергакликка чақирадиганлар жуда-жуда камчиликни ташкил этарди. Арзимаган гап учун жувонмарг бўлиб кетиш ҳеч гап эмасди. Биз ижодкорлар ўша пайтда жамиятни Уйғоқликка чорловчи овоз эдик. Мен ўз вазифамни сидқидилдан бажардим, деб ўйлайман. Энг керак бўлган пайт курашдим. Келинг, сизга ўша йиллардан бир мисол келтирай. Бир муҳаррирни танқид қилишга тўғри келиб қолди. Танқид қилдим. Кечқурун ўртоқларим уйга келишди. «Усмон, — дейишди. — Эҳтиёт бўл. Уч кун кўчага чиқмай тур. Улардан ҳар нарсани кутиш мумкин».

Албатта, мен уларнинг маслаҳатини олмадим. Аммо, даҳшатли жойи шунда эдики, бу қўрқув, бу ҳавотир кўпчиликни енгиб қўйган эди. Балки давр шуни талаб қилгандир. Бирон мансабдор билан гап талашиб қолсанг ҳам, пана-пастқамда қўлингни сиқиб «бопладинг», дейишарди-ю, агар унга гап етказиши мумкин бўлган одамлар бўлса, сен билан кўришмасдилар ҳам...

— **Ижодкор халқи борки, аввалиохир ўзи яшаб турган замонадан кўнгли тўлмаган, ҳокимият билан келиша олмаган. Айтинг-чи, бизнинг ижодкорлар билан ҳокимият ўртасида келишмовчиликлар борми!**

— Бор. Ва бу ижодкор билан ҳокимият ўртасидаги мангу келишмовчилик шу пайтгача ҳокимият фойдасига ҳал бўлиб келган. Жамиятимизда аввалдан-охир яхши адибга кун йўқ. Бизда фақат ҳокимиятга (раҳбарларга) яқин, уларни шарафлаб юрадиган ижодкорларгина эъзозланади. Уларни коньюнктурачилар, яъни оғмачилар ҳам деб аташади. Оғмачи учун қандай жамият, қандай сиёсий тузум, қандай раҳбар етакчилиги остида яшаётганининг, халқининг, миллатининг эртаси нима бўлишининг қизиғи йўқ. Ўзи, фақат ўзи яхшироқ яшаса бўлди. Улар бугун раҳбар бўлган киши кимлигидан қатъи назар мақтайверадилар. Эртага раҳбар ўзгариб қолиб, «кечаги раҳбар ёмон эди», деса бас. Ҳеч тап тортмасдан кеча ўзи мақтаб турган кишининг устидан мағзава ағдараверадилар...

Ҳокимият азалдан жамиятдаги вазият барқарор бўлишидан манфаатдор ва у бу йўлда баъзан тараққиётга тўсиқ бўлаётганини сезмай қолади. Бу ҳолат, айниқса, демократия ривожланмаган ёки демократия мустабидлик учун ниқоб бўлган мамлакатларда юз беради. Ҳақиқий ижодкор эса ўз замонасидан олдин кетган шахсдир. У ёлғонни тез англайди. У юракларга ўралаётган занжирларни бошқалардан илгарироқ ҳис қилади. У руҳнинг занжирбанд бўлишига асло рози бўлмайди...

— **Усмон ака, чоп этилган китобларингизнинг энг кўпи ўн минг нусхага етган. Ёзганларингиз дўконда туриб қолмаса, халқ яхши кўриб, қўлма-қўл қилиб ўқиса-ю, кам нусхада нашр этилса...**

— Биргина мен эмас, агар айрим таниқли шоирларимизни ҳисобга олмасак, яхши шоирларимиздан ҳеч бирининг асари ўн минг нусхадан ортиқ нашр этилмаган. Баъзи бировларнинг китоблари эса, ҳеч ким ўқимаса-да, қайта-қайта катта нусхаларда нашр этилаверади...

Айни мана шу жараёнда ижодда мустақил адибнинг бечоралиги бошланади. Чунки, у талантсиз ҳамкасби тутган йўлдан боролмайди. Ёзган нарсалари кам нашр этилганидан кейин, албатта, қалам ҳақи ҳам кам бўлади. Оиласида иқтисодий қийинчилик, агар бечорага худо яхшироқ хотин ато этган бўлса хўп-хўп, бўлмаса... Ваҳоланки, унинг ҳам яхши яшагиси, хотинига совға олгиси, ўртоқлари қатори машина мингиси, дала ҳовли қургиси боринг-ки, яхши кийингиси, яхши егиси келади. Аммо буларнинг ҳаммаси учун пул керак. Пул топиш учун эса давлат идораларида ишлаш зарур.

Энди ижодкорларда-чи, у хоҳ шоир, хоҳ ёзувчи бўлсин, албатта, бирор идорада ишлашга мажбур. Бутун ўзбек адабиёти бешинчи сменада яратилган...

Менимча, саккиз соатлик иш куни жорий қилишдан олдин, олимлар ўйлаб, ҳисоблаб кўришган бўлса керак, инсон куч қудрати бир суткада неча соат ишлашга қодирлигини. Адабиётда эса, бошқача. «Марҳамат, аввал давлат учун саккиз соат ишлаб бер, кейин менга демасанг ухламасдан ёз!», деймиз. Қани эди Шукур Холмирзаев, Эркин Воҳидов, Абдулла Орипов ёки бошқа шу каби улкан истеъдод соҳибларига, ижодлари гуллаган маҳал, икки юз сўм маош ажратиб, «Сен бошқа иш қилма, фақат ёз», деб қўйиб берилганида, улар бугунги жаҳон адабиётининг етакчи намоёндалари даражасига кўтарилишган бўлармиди. Афсус, минг афсуски бизда бундай эмас. Ҳали-вери бўладиганга ҳам ўхшамайди... Ишонинг, Хитойда ҳам иқтидорли адибларга маош жорий қилинган.

— **Усмон ака, ахир ижодкорларимиз учун бир талай енгилликлар, талай каттаю-кичик мукофотлар ҳам ажратилган-ку!!...**

— Қани энди шу мукофотлар бўлмаганда эди. Биласизми, мана шу нуқтада ҳам халқ ўзининг анча-мунча катта ижодкорларидан айрилиб қолади. Келинг, шу сўзимни изоҳлаб кетай. Дейлик икки тенгдош ижодкор бор. Бири талантли-ю, бири талантсиз. Талантсизи (ҳа, ҳа, айнан талантсизи) кетма-кет, ҳар-хил унвон-у, мукофотлар олаверади. Талантлиси эса бир четда қолиб кетаверади. Бу кишига алам қилмайди дейсизми? Албатта, алам қилади. Талантли ҳам ўша унвон-у, мукофотлар зарур бўлгани учун эмас, талантсиздан кам бўлмаслик учун ҳаракат қила бошлайди. Ҳаракат нима, ҳаракат шуки тепа билан яхши бўлиш, бу учун тепага ёқадиган нарса ёзиш керак. Нима қилсин? Ёзади бечора... Ва шу тариқа унинг ижоди таназзулга юз тута бошлайди ва у ҳам оддий ҳамду-сано айтгувчи «сарой» шоирига айланиб қолади.

Бу унвон-у, мукофотларнинг яна бир ёмон томони шундаки, ижодкорларни табақалайди. «Сен бундайроқ ёзасан, сенга мана бу. Сен ундайроқ ёзасан, сенга анави», қабиладаги ижтимоий адолатсизлик дунёга келади. Натижада ижодкорлар орасида гуруҳбозлик, бир-бирини орқасидан сотиш каби иллатлар томир отади. Бу нуқтадан бошлаб, катта ижодкор майдалаша бошлайди. У майда-чуйдалар учун талашиб тортишади, елиб-югуради ва шу тариқа ёзувчи сифатида ўлганини ўзи ҳам сезмай қолади.

Мен тушунолмайман, уларнинг қалами нечоғлик кучли эканини нега энди уч-тўрт раҳбар (ёки комиссия аъзоси) ҳал қилади. Нега энди биз халққа манови ёзувчи кучли, буниси кучсиз, деб ажратиб беришимиз керак экан? Ахир, бу бемаъниликдан бошқа нарса эмас-ку?! Шукур Холмирзаевни олиб кўрайлик. У кишига Ҳамза мукофоти берилди. Мен уни Ўзбекистондаги энг яхши ҳикоянавис сифатида биламан. Мукофотни эса театрчиларнинг саъй-ҳаракати билан олди.

— **Драматург сифатида.**

— Ҳа. Яхши ҳикоячи бўлгани учун эмас, драматург бўлгани учун. Агар Шукур акага шу мукофотни бериш шарт экан, берсин. Фақат ёзувчи сифатида қай соҳада кўпроқ ва жиддийроқ иш қилганига қараб берсин. Афсуски бизда ундай эмас.

Ҳали бу мукофотлар ижтимоий адолатсизлик келтириб чиқаради, дедим. Бу қалам ҳақи белгилашда яққол кўзга ташланади. Агар сен унвондор бўлсанг, унвондор бўлмагандан фалон сўм кўп оласан. Ёзилган нарсанинг сифати бир бўлиши мумкин, лекин барибир унвонли кўпроқ олади. Бу ҳам ўта бемаънилик! Дейлик мен бугунги ижодим учун барча унвон-у, мукофотларни олишга муяссар бўлдим. Орадан йигирма йил ўтгач, бугунги даражамда ёзолмасам-да, (Ахир инсоннинг меҳнат қилиш қобилияти бир умр бир хил бўлмайди). Ўзимдан кўра йигирма ёш кичик, бироқ истеъдодлироқ шоирдан икки ҳисса кўп ҳақ олсам, адолатсизлик эмасми?.. Бизникилар эса, мукофотларни чеклаш ўрнига ҳамон янги-янгиларини таъсис этиш билан овора...

— **Сиз нима деб ўйлайсиз. Кейинги пайтларда унвонлию-унвонсиз ижодкорларимиз орасида, «Она халқим! Мен сенинг фидойингман!», деб кўкракка уриш урф бўлиб кетмаяптими!**

2

— Мендан сўрасангиз хушомад қилишни ёмон кўраман. Халқнинг назарига тушиш учун кўкракка уриб «Онажоним — халқим!» дея олмайман. Аччиқ бўлса-да, тан олиш керак. Халқимизнинг маданияти, саводхонлик даражаси ҳам паст. Бунинг сабаби, биз бугун ҳа деб такрорлаб ётганимиз «етмиш йил»да эмас. Уни узоқроқдан, Ўрта Осиёда дин инқирозга юз тута бошлаган даврдан қидириш керак бўлади. Дин ўзининг бутун моҳият-йўналиши билан тўғри йўлдан кетаётган даврда, биздан Ибн Сино, Хоразмий, Улуғбек, Фаробийлар етишиб чиққан... Маданият, фан, адабиёт, санъат ҳамма-ҳаммаси ривожланган... Кейинчалик диндан чекиниш бошланган замонда эса, халқнинг руҳида сўниш юз берди. Уни мутеликда ушлаб туриш учун кўплаб таомиллар, расм-русмлар ўйлаб топилди...

Энди кейинги етмиш йилга келсак, ундан баттар бўлди. Халқимиз ўзининг қул эканлигини билмайдиган халққа айлантирилди. Бу жараён қандай кечди? Энг аввало «босмачи»лик даврида (аслида, улар миллий озодлигимиз учун курашган қаҳрамонлар эди. Эҳтимол босқинчилик қилганлари ҳам бўлиши мумкин. Илло ҳаммаси эмас), илк қатлиом ўтказилди. Ундан кейин жамоалаштириш даври ақлли одамларимиз учун қатлиом бўлди. Ундан қолгани ўттиз еттинчи йиллардаги қатағонда қурбон қилинди... Кейин уруш, урушдан кейинги «тозалаш»лар. Шу тариқа халқимизнинг генетик жиҳатдан қўрқмас бўлган, ҳалолсўз, эркесвар, миллатпарвар фарзандлари қирилиб кетди. Бунинг натижаси ўлароқ, бизнинг ич-ичимизга қўрқувнинг туганмас «лашкари» жойлашди.

Бизнинг ҳар биримизнинг ичимизда, ўз Сталинимиз бор. Ва ўша Сталин ҳамиша бизга панд беради. Биз ҳамиша менинг ҳаракатим тўғри, анови ҳам менга эргашиши керак, деб ҳисоблаймиз. Фақат ва фақат ўзимиз ҳақмиз. Ўзганинг фикри билан ишимиз йўқ.

Илгари Хрушчев даврида «Ҳаммамиз бир тилда гаплашамиз, бир хил маданиятга эга бўламиз» дейишса даҳшатга тушардим. Тўғри-да, агар Парижда ҳам мен кийган кийимни кийиб, мен айтган ашулани айтишса, нима қиламан бориб. Агар ҳамма ёқ бир хил бўлса, қизиқиб ўқийдиган, ўрганадиган, томоша қиладиган нарсанинг ўзи бўлмайди. Дунёнинг, яшашнинг қизиғи қолмайди-ку. Агар Ғарбнинг маданияти билан Шарқ маданиятини бирлаштирсак, муқаррар бирининг ҳалокатини келтириб чиқаради. Бир маданият йўқолиб кетгандан кейин иккинчиси ҳам, албатта инқирозга учрайди.

Мен бу гапларни нега гапиряпман. Мана Швецияни олиб кўринг, уларда уч-тўрт фирқа бемалол ҳамкорликда яшайверади. Ваҳоланки, уларнинг қарашлари ҳар хил. Нега энди бизнинг социализм принциплари асосида ташкил топган норасмийларимиз келишиб яшай олмайдилар. Нега энди, бир-бирларини орқаворотдан сўкишлари керак. Нега?

— **Келинг, яна шеъриятга қайтсак. Сизнинг назарингизда бугунги шеъриятимиз ўта яланғочлашиб кетмаяптими! Оддий сўзда ифода этиш, жуда бўлмаса, мақола орқали халққа етказиш мумкин бўлган фикрларни ҳам шеърга «солиб» юбораверишь, ўқувчини камбағаллаштириб қўймайдими! Ҳақиқий поэзияни, гўзалликни йўқотиб қўймаяпмизми!**

— Шеъриятимизда публицистик руҳнинг кучайиб кетишига сабаб, узоқ йиллар оғзимизга солиб юрган тошимизни тушиб кетгани бўлса керак. Яланғочлиги эса ёшликда олган тарбиямизга боғлиқ. Шоирларимиз ҳам, мухлисларимиз ҳам жуда тор доирада тарбияланганлар. Хабарингиз бўлса керак, эски мактабларда етти-саккиз ёшдаги болалар Фузулийни, Навоийни ўқишган, Бедилни, Ҳофизни дарслик сифатида ўтишган, улардан ёд олишган. Бу бир томондан уларнинг хотираларини мустаҳкамлаган бўлса, бир томондан дунёқарашлари теранроқ бўлишига ёрдам берган. Улар шеъриятни биздан кўра яхшироқ тушунишган.

Биз-чи, биз? Бир эсланг, биринчи синфда нималарни ўтганмиз. «От», «Ол», «Ош» ва ҳоказо. Бошланғичда бизга ўргатишган шеърларичи? Уйғуннинг «Қиш», «Ойдин, Лола ғоз бўлди...», «Юлдузчам»... Шеъриятни тушунишимиз ҳам ана шу шеърлар даражасидан юқорига чиқолмади. Ҳалиям шеъриятимиз, шу аҳволда, шу пайтгача тирик ва баҳоли қудрат ривожланаяпти. Биз энди болаларимизни — боғчани, мактабни, билимгоҳу-олий билимгоҳларни ҳақиқий Шарқ шеъриятига қайтармоғимиз лозим. Бу буюк теранликни ҳис қилган одамгина Ғарб адабиёти кенгликларига кира олади.

— **Ҳозир мактаб ҳақида гапирдингиз. Гап келиб қолганда зиёлиларимизнинг вакили сифатида бугунги ўқиш ва ўқитиш системамиз ҳақида ҳам тўхталиб ўтсангиз.**

— Бизнинг таълим-тарбия системамизга жуда ёмон таъсир қилаётган бир нарсага тўхталиб ўтиш шарт, деб ўйлайман. Бу мактабда Олий ўқув юртига кириш учун етарли билим бермасдан туриб талаб қилишдир. Келинг, бир мулоҳаза қилиб кўрайлик. Мактабни битирган йигит ёки қизни ўқигиси бор. Лекин билими етарли эмас. Нима қилиш керак? Кимдан сўрасангиз ҳам бир хил жавоб беради, «Пул бериш керак!», деб. Энг даҳшатлиси шундаки, абитуриентдан виждони оғримай пора оладиганлар бизда етиб ортади.

Бу бугун ёки кеча пайдо бўлган дард эмас. Аввал ҳам бор эди, бундан кейин ҳам бўлади. Қани бирор киши бундай эмас, деб кўрсин-чи?! Деёлмайди. Чунки, шундай бўлаяпти ва бунга сиз ҳам, мен ҳам, биз ҳаммамиз гувоҳмиз. Ахир айтишяпти-ку, фалон олий билимгоҳ бу йил «қирқ мингга чиқди», фалон» ўн беш мингдан ошди», деб. Шамол бўлмаса дарахтнинг учи қимирламайди, дейишади. Мен бу гапларни Олий ўқув юртида ишлаётганларнинг обрўсини тушириш учун айтаётганим йўқ. Айтиш зарур бўлгани учун айтаяпман. Агар биз ёлғон гапираётган бўлсак, халқ ўзи қарғайди. Мен «тепа»нинг қаҳридан эмас, халқнинг қарғишидан қўрқаман.

— **Усмон ака ҳозир биз тилга олинган нарсаларни ҳаммаси жамиятимизнинг иллатлари, кўксида фасод боғлаб ётган яралари, айтинг-чи, агар сиз раҳбар бўлганингизда қандай чора кўрган бўлардингиз!**

— Мен-ку раҳбар бўлмайман. Саволингизга жавоб эса, йўл кўрсатиш ҳам эмас, — шунчаки... Мана беш йилдирки, Горбачев ўйлаяпти, ҳаракат қилаяпти. Яна минглаб-миллионлаб катта-кичик раҳбарлар ўйлаяптилар, нималардир қилаяптилар. Лекин кўриб турганимиздек, айтарли ўзгариш, жамиятимиз учун фойда бўлмаяпти. Назаримда атрофимиздагиларни тўғри йўлга чорлашимиз, инсофга чақиришимиздан аввал уларга шахсий намуна бўлишимиз лозимга ўхшайди. Ҳар бир инсон ўз руҳи ва қалбининг мукаммаллиги сари интилмас экан, жамиятимиздан инқироз кўтарилмайди. Бу бизнинг энг сўнгги ва энг ишончли йўлимиз. Тоқи ҳаромдан ҳазар қилмас эканмиз, гуноҳ қилишдан қўрқмас эканмиз, бугунги барча тоат-ибодатларимиз бир пулга арзимайди.

Яқинда «Ҳадис»ларни ўқиб қолдим. Турган битгани ҳикмат. Яхшиликка, эзгуликка чорлов. Балки ота-боболаримиз йўлидан бориб диний тарбияни йўлга қўйишимиз лозим бўлар. Ўшандагина бугун етишмаётган ишонч аталмиш туйғу бизга ҳамроҳ бўлар, балки. Мен ҳақиқий худо деган, унга сидқидил ишонган, сидқидил тавба-тазарру қила оладиган эътиқоди мустаҳкам инсонлар ҳақида гапиряпман. Ишонганига юракдан сиғинган, Савоб ва Гуноҳ нима эканлигини теран англаган, эртага мендан кейин яшайдиган авлодим, қандай умргузоронлик қилади деб ўйлаган, одам иблис йўлига кирмайди...

— **Гап эътиқоду, имон ҳақида борар экан, ишонч ҳақида ҳам кенгроқ тўхталиб ўтсак. Сизнинг назарингизда, бизнинг ўзимизга, жамиятимизга ва ҳоказоларга, бўлган ишончимиз, ишончдан «ҳам» кўра кўпроқ худбинликка айланиб кетмаяптими!**

— Ҳали ҳар биримизда, биттадан Сталин бор дегандим. Бу — худбинлик, фақат у қайсимиздадир улканроғу, қай биримизда кичикроқ. Худди ўша ичимиздаги Сталин — яъни худбинлик бизни гуноҳга етаклайверади ва биз кўр-кўрона унга бўйсунамиз. Унга бўйсунганимиз ҳолда, ўзгалар бизга бўйсунишини истаймиз... Хўш, бўйсундириш истаги бизга нима берди. Табиатни бўйсундиришга ҳаракат қилган эдик. Олган фойдамиз шуки, эртамиз экологик инқироз хавфи остида қолди. Жамиятнинг, иқтисодиётнинг, ўз ривожланиш қонунлари бўлади. Биз эса буни ҳам тан олмадик. Уларга зўравонлик қилишга, мен истаган йўлдан ривожланасан, дейишгача бордик. Бу ҳам жамиятимизнинг ичидан бузилишга, иқтисодий тақчилликка олиб келди. Пировард натижа ҳаммамизда, ҳамма нарсага нисбатан ишончсизлик туғилди. Энг даҳшатли жойи шундаки, бу ишончсизлик ҳамма нарсани бирдек емиради.

Келинг ўтмишга бир назар ташлайлик, ўттиз еттинчи йилларда Сталин халқни қатағон қилди. Минглаб-миллионлаб одамлар отилди, осилди, сувга чўктирилди. Сибирь ўрмонларида муз остида қолиб кетди. Лекин қирқ биринчи йилда халқ унга ишонди, эргашди. Яна минглаб-миллионлаб одамлар «Сталин учун» кўксини ўққа қалқон қилди ва буни ўзига шараф деб билди. Нима учун? Чунки, Сталин болага ўз отасини оттираётган пайтда, ўша отанинг пуштикамаридан бўлган болани ҳам отаси халқ душмани эканлигига ишонтира олган эди. У халққа йўқнинг борлиги ҳақидаги таълимотни сингдира олди. Яқинда билиб қолдик-ки, бизда ҳеч нарса йўқ экан. Аммо, тилимиз, бор дейишга ўрганган. Буни ўтган йилги СССР халқ депутатларининг биринчи съезди яна бир карра исботлади. Мен фақат, биз ўзбекларга тегишли бўлган бир ҳолатни эслатиб ўтмоқчиман.

Ёдингизда бўлса, ўша съездда академик Сахаров афғон урушининг бемаънилиги ва ўша урушга болаларимизни олиб кирганлар албатта, халқ олдида жавоб бериши кераклиги ҳақида гапирди. Мен у пайғамбарсифат одамни ҳурмат қилардим. Сахаров ана шундай ҳурматга лойиқ одам эди. Бизнинг кўпгина халқ депутатларимиз эса бундай қилмаяпти.

Менга алам қиладигани Сахаров умрининг сўнгги кунларида ҳам таъна-маломат эшитди. Мен уни бекорга пайғамбарсифат демадим. У жуда ақлли одам эди. Балки, ўлими олдида иккита алданган опанинг гуноҳи, бутун ўзбек халқининг гуноҳи эмаслиги ҳақида ўйлагандир. Балки, бағрикенглик билан опаларимизни кечириб юборгандир. Лекин биз ҳали ўша хатомизни тушуниб етганимиз йўқ. Агар тушуниб етганимизда, иккинчи съездда ўзгариш бўлган бўларди. Афсуски, яна ўша ҳол такрорланди. Аҳмаджон Мухторовни, Эркин Юсуповни, Одил Ёқубовни ҳисобга олмаганда, яна Бернора Қориева, Раъно Убайдуллаеваларнинг майда-чуйда гапларини истисно қилсак, айтарли гап бўлмади. Ахир етук кишилар деб сайлаб қўйганларимизнинг аҳволи шундай бўлгандан кейин, мен жамиятимиздаги иллатларни бартараф қилиш ҳақида нима ҳам дея оламан. Уларни халқ ишониб сайлаб қўйибди, мен эса бор-йўғи бир шоирман...

— **Бир пайтлар бизда буюк шоирлар, мутафаккирлар, олимлар кўп бўлган. Нега энди бугун мақтанадиган, эл оғзига тушишга арзийдиган кишиларимиз камайиб кетди! Бунинг боиси нимада, деб ўйлайсиз!**

— Биласизми, ўтмишга маҳлиёлик ҳам бир иллат. Ҳадеб биздан Улуғбек чиққан, Навоий, Хоразмий деб мақтанамиз-у, бугун ҳақида қайғурмаймиз. Нимага бугун халқимиздан, ўша боболаримиз каби даҳолар етишиб чиқмаётганини ўйлаб кўрмаймиз. Болаларимизнинг ўқишлари қандай, уларга қандай ёрдам зарур, балки чет эллардаги катта-катта илм даргоҳларига ўқишга юбориш керакдир, демаймиз. Тўғри, бугун махсус мактаблар, чет элдаги олий билимгоҳларда болаларимиз ўқияпти, деб гапиряпмиз. Лекин кимлар улар? Буни ҳеч биримиз билмаймиз. Қани айтинг-чи, ким кафолат беради, чет элга фақат билимдон болалар кетганлигига, ким? Балки, у ёққа ҳам фақат «тирговучи» зўрлар кетгандир.

Назаримда халқимиз кўринмас қобиқ ичида яшаётгандек. Энди яна жаҳонга буюк кишилар бериш учун қобиғни ёриб чиқиши керак. Буни энг аввало сиз — журналистлар бошлаб беришларингиз лозим. Бунинг учун журналистларнинг ҳуқуқ доираларини том маънода кенгайтириш, рўзномалар, ойномаларни чет элларда ўз мухбирлари бўлишига эришиш даркор. Бизнинг бўлса ҳаттоки иттифоқдош жумҳуриятларда ҳам мухбирларимиз йўқ. ТАСС нимани берса ўшани эълон қиламиз. Ҳеч ўйлаб кўрганмисиз, нега марказий рўзномаларда 150-160 ходим ишлайди, улар 300-400 сўмлаб ойлик олишади-ю, бизнинг рўзномаларда бор-йўғи 15-20 мухбир хизмат қилиб, улар 200-300 сўм маош олади. Агар рўзнома ёки ойнома яхши чиқаяптими, уни халқ севиб ўқияптими, мухбири ҳам яхши яшасинда. Қачонгача халқни уйғотиш дардида ёниб юрган журналистларимиз бечора бўлиб яшашади, ижарама-ижара кун кўришади. Уларга ҳам яхшироқ ёзишлари учун шароит керак. Улар ҳам яхши яшаш учун ўқиган, изланган, узун тунлар сўз устида ишлаған, машаққат чеккан. Шундай экан нега энди, «аппаратчи» кабинетда ўтириб 400-500 маош олганда, у танга санаб кун кўриши керак экан. Энди ҳар бир нашрга фойда-зиённи ўзинг кўр, ходимларингни қилган ишига қараб таъминла, дейдиган пайт келди.

Маданиятимизга раҳбарлик йўқ. Маданиятимиз, санъатимиз, тарихий осори-атиқаларимиз ўлим ёқасида. Эртага бозор иқтисодиётига ўтамиз, деяпмиз. Бунинг оқибати нима бўлади?! Бугун бир сўмдан сотаётган китобимизни эртага беш сўмдан сотамизми?! Яна халқни талаймизми?! Ё шу аҳволида ҳам бечора яшаётган ёзувчининг қалам ҳақидан қирқамизми?! Адабиёт, санъат, маданият фондлари, ижодий уюшмалар, маданият муассасаларига солиқ солишдан воз кечмоқ зарур. Маданиятдан давлат бюджети учун пул излаш — уят! Аксинча, юксаламан деган халқ маданияти давлат ҳисобига ўтказилади. Бу масалалар ҳақида ҳозирча ҳеч ким жиддий бош қотираётгани йўқ.

Мана ҳозирнинг ўзидаёқ Ғафур Ғулом нашриётининг поэзия бўлими тугатилди. 80-йилларда Ғафур Ғулом нашриётидан ҳар йили элликка яқин оригинал (кўп томликлардан ташқари) шеърий китоб чиқарди. Ҳозир бу рақам 20 га тушиб қолган. Ўртадаги фарқни ҳисоблаб олиш ҳар кимнинг ўзига ҳавола.

Бу кетишимиз бўлса, эртага поэзиямиз ҳам таназзулга юз тутади. Ҳеч ким шеър ёзмай қўяди. Яқинда Хуршид Даврон келиб «Усмон энди прозага ўтамиз, шекилли», деди. Бу ҳазил, албатта. Лекин аччиқ ҳазил, аччиқ ҳақиқат.

— **Маданият ҳақидаги фикрларимиз ҳам чала қолди!**

— Дунёдаги ҳеч бир давлатда маданият, санъат соҳасига солиқ солинмайди. Ривожланган Дания, Швеция каби мамлакатларда маданий муассасалардан фойда олиш ҳам қонун йўли билан таъқиқлаб қўйилган. Масалан, бирор хонанда концерт қўядиган бўлса, у шу концерт қўйилиши учун сарфланган маблағни қоплаш даражасида, билет сотади. Ортиқча нарх қўйиш мумкин эмас. Давлатга фойда келтирмагани учун ўша хонандани ҳеч ким айбламайди. Бизда-чи, сен қандай ташкилот ёки шахс бўлма албатта, давлатга фойда келтиришинг шарт. Қадр-қимматинг ҳам шунга қараб белгиланади. Биз ёзувчиларни «Литфонд» деган жамғармамиз бор. Ҳаммамиз нашр этилган китобларимизнинг қалам ҳақидан маълум қисмини ўтказиб турамиз. Бу жамғарма, адибларнинг бошига оғир кун тушса ёки қариганида ёлғиз қолса, моддий ёрдам олиш учун таъсис этилган. Бунинг бир томонини садақага ҳам ўхшатса бўлади. Энди буни қаранг-ки, ҳеч бир уялмасдан, тортинмасдан шу садақага ҳам солиқ солишади. Қаерга бош урсанг, фақат «бер-бер», «ол» дейдиган марднинг ўзи йўқ. Бундай шароитда маданият қандай қилиб ривожланади.

— **Усмон ака, таржимачилигимиз қай аҳволда!**

— Жаҳон поэзиясининг таржимасида мақтанадиган жойимиз йўқ. Фауст, Дантелардан кейин, яқинда Мирза Кенжабоевнинг Пушкиндан таржимаси эълон қилинди. Поэзия адабиётнинг катта бир бўлаги эканидан кўзни «чирт» юмиб, ҳадеб ёстиқдай-ёстиқдай прозаик асарларни таржима қилиб ётибмиз. Поэзияни тушунмаган халқ, прозани қайдан тушунади, дейдиган одам йўқ. Майли, жаҳон поэзиясини бир четга қўйиб турайлик, ҳаттоки ўзимизга қондош бўлган туркий халқларнинг поэзиясини таржима қилиш ҳам йўлга қўйилмаган. Ахир улар билан бизнинг поэзиямизни илдизи бир ерга бориб тақалади. Таржима қилмаяпмиз эмас, қилаяпмиз. Лекин чалакам-чатти, ҳар ким қўлига тушганини. Аммо, энди бу ҳам тўхтаса керак.

— **Матбаачиларимиз ҳам қараб туришгани йўқ-ку!**

— Тўғри, қараб турганлари йўқ. Лекин тўхташ арафасида. Фойдани халқидан устун қўядиган нашриёт директорлари эса, ўрисча китобларни нашр қилишдан бўшамаяптилар. Яқиндагина «Ёш гвардия» нашриёти ўрис тилидаги олди-қочди саргузаштлар тўпламини 600000 нусхада чоп этди. Тақдирнома» («Гороскоп») ҳам жуда катта нусхада чиқарилди... Халқ ҳақиқий санъат ва адабиётдан ажратиб қўйилмоқда. Унинг бўшаб қолган ўрнини эса порнография, шовқин суронли мусиқа ва яна алланарсалар эгалламоқда... Биз яна «оломонга айланиб бораётган халқ, қаёқдан пайдо бўлди», деб ҳайрон қоламиз.

Хўш, айтингчи менга, китоб дўконига кирганингизда, ҳамма жовонлар тўла ўрисча-ю, биттагина жавонда саноқли ўзбекча китоблар турган бўлса жаҳлингиз чиқадими йўқми? Чиқади, албатта. Ўйлайсиз, бу ер Ўзбекистон номи билан аталса. Бу ерда бошқа миллатларга нисбатан ўзбеклар кўпроқ бўлса. Ўрисча рўзнома-ю, ойномалар ташкил этиб қўйган бўлсак, китобларини кетма-кет чиқариб турсак. Нима улар шу даражада яхши ёзишадими? Таассуфлар бўлсинким, йўқ! Жумҳуриятимизда яшаб, рус забонида ижод қилувчиларнинг иқтидорлилари бармоқ билан санарли. Мана Темур Пўлатов талантли экан, асарларини Москва чоп этаяпти. Қолган-қутган кераксизини эса биз босяпмиз. Нима учун?! Ким учун. Бу ёлғиз яратганга аён. Агар маданиятимиз етакчилари орасида бирор мард бўлса, ушбу мақола эълон қилинадиган рўзнома орқали, халққа тушунтириб берсин, бу қандай сир экан.

— **Келинг яна ижодга қайтайлик. Ҳали эсдалик, бизнинг классикларимиз жаҳон адабиёти шоҳсупасига чиқишган. Нега энди бугунги кунда улкан ижодкорларимиз йўқ. Нега ёзувчи — шоирларимиз жумҳурият, нари борса Иттифоқдан чиқиб кета олишмаяпти!**

— Бизда истеъдодли, иқтидорли ёзувчи-шоирлар бор. Фақат уларда ёзиш учун етарли вақт, имкон, шароит йўқ. Адабиётга иккинчи даражали иш, деб қарашимиз, оёқ-қўлимизни боғлаб қўйди. Талантлилар бўлган ҳолда профессионаллар йўқ. Адабиётга ҳунар эмас, касб деб қараш керак. Эътиборни профессионал ёзувчи-шоирларни тарбиялашга қаратиш даркор. Шундагина биз яна жаҳон адабиёти намоёндалари билан баҳсга киришсак бўлади.

— **Унда бизнинг адабиёт касб эмас ҳунар, деган ғоямиз нима бўлади!**

— Энг катта хатомиз шу эканлигини англаб етган бўламиз. Мен нега профессионаллар зарур, деяпман. Ахир ҳамма касбнинг ўзига яраша сир-асрорлари бўлади-ку, тўғрими? Ёзувчилик ҳам шундай бир нарса. Уни ҳам мукаммал эгаллаш учун, талантдан ташқари меҳнат қилиш керак бўлади. Меҳнат учун эса вақт, имконият зарур. Маҳорат осмондан тушмайди-ку. Ёзувчи учун профессионизм сув билан ҳаводек керак ва шарт!

— **Муштарийларимизга тилагингиз бўлса...**

— Жанубий Америқолик шоир Сесар Вальехо таъбири билан айтганда «Ўзингга, ўзингга, ўзингга ишон!»

Оғирлашиб қолди юрагим,
Ёнса, ўзи олар аланга.
Ботинликда кул айлар ғамин,
Ёшсиз йиғлаб боқар оламга.
У учмайди — тош каби оғир,
Тортар — балиқ теранлик
сари.
Унга ёғар энг ёғий ёмғир —
Етти қават осмоннинг қаҳри.
Унда гуллар бўлади хазон,
Тўқнашади Машриқу Мағриб.
Унда имон айтади азон,
Айрилиқдан фарёди чангиб.
О, югуриб яшамоқ қайда!
Йиллар, ахир, кетмади қолиб,
Улар ўша — энг оғрир
жойда —
Қийнашмоқда ўралиб олиб.
Дунё сўраб йиғлаяпманми! —
Оғирлашди, дўстлар, юрагим.
Ҳа, тун тўлган дунё каби бор
Ҳар томири, ҳар бир бўлаги.
Оғирликнинг гирдибодида
Бузилди тан мувозанати,
Юрак вазмин-вазмин бу отда
Тамомила банд этди мани.
Мағлуб яна кераксиз хасми!
Мени ташлаб кетмагин,
олам...
Тангрим, сенга керак эмасми,
Юрагидан енгилган одам!

Шоир билан Ислом ҲАМРО суҳбатлашди.

3

4

Яссавий муҳри бўлганми?

Қозоғистон жумҳуриятининг Чимкент вилоятига қарашли Туркистон Ясси шаҳрида Амир Темур томонидан қурилган маҳобатли мақбара — хонақоҳ қарийб 5 асрдан бери ўзининг кўркамлиги ва салобати билан кўҳна Бухоро, Самарқанд ва Хива шаҳарларидаги қадимий обидалар сингари савлат тўкиб турибди. Меъморчилигимизнинг ўша давр намуналари каби бу улкан кошона ўтган асрларда ҳам, бизнинг давримизда ҳам ўзининг сир-асрорлари билан кўпгина олим ва фозилларни қизиқтириб келмоқда. Унинг қачон ва нима мақсадда қурилганлиги Шарофиддин Али Яздийнинг «Зафарнома»сида тўлиқ аксини топган.

Ёзма манбаларда ҳам жаҳонгир Сирдарё бўйидаги қадимий шаҳар Яссида яшаб ўтган шайх Хожа Аҳмад Яссавийнинг муриди бўлганлиги сабабли ҳам мўғул ҳоқони Тўхтамишхон устидан қозонилган зафар шарафига шайх қабри устига ҳашаматли мақбара қуришга фармон берган, дейилади. Бу кошона на фақат маҳобатли мақбара, балки буюк санъат намунаси ҳамдир. Унинг катта-кичик қатор хона ва бўлимлари, бино ичидаги ашёлар, деворлардаги нақш ва ёзувлар, ҳатто қабртошлардаги қадимий битиклар ҳам ўзига хос тарихий бир манбадир.

Айниқса шу йил Ленинграддаги Эрмитаждан олиб келинган «Қирқ қулоқли қозон» (у 1935 йилда Ленинградда ўтказилган Эрон кунлари муносабати билан олиб кетилганди) катталиги, безаги ва ёзувлари билан бинога қадимда ҳам ҳозирдагидек алоҳида кўрк бериб турган. Ҳатто хонақоҳнинг киравершидаги жамоатхонаси (бўйи ва эни 18 метрдан) ҳам шу сабабли «Қозонлиқ» деб аталган. Оғирлиги 2 та келадиган, етти хил маъдандан ясалган бу дошқозонда кўпчилик ўйлагандек таом пиширилмаган, балки Яссавий маҳзаби (сулуки) маслакдошларининг ҳар йили қишки чилла мавсумида Туркистонда ўтказиладиган «Хилват» маросимида ширин (новвотли) сув қуйилиб, зиёратчиларга савоб учун шифобахш ичимлик сифатида тарқатилган. Қозон сиртига узунлиги 5—6 м келадиган (учига ярим ой кўринишидаги шакл ва от ёли (думи) боғланган) туғлар суяб қўйилган.

Биз 1979 йили ўша «Яссавий хилвати» тўғрисида маълумот тўплаб юрган кезларимиз, туркистонлик 94 ёшли Абдумажид қори Ашраф ўғли (бир пайтлар хаттот, кейинчалик мударрис, ўқитувчи, кутубхоначи бўлиб ишлаган, ҳатто табиблик ҳам қилган) қозонга суяб қўйилган туғларни «Ўнбир Аҳмад туғлари» деб айтган эдилар. Уларнинг тўлиқ номлари «Қозонлиқ»да жойлашган Улуғбек авлодига мансуб шахс қабртошида ҳалқа шаклида битилган ҳам дегандилар.

Бу «Аҳмад»лар кимлар, деган саволга жавоб топиш учун яна изланишлар лозим бўлди.

Биз юқорида хонақоҳ ичида қабртошлар борлиги ҳақида фикр юритган эдик. Ҳозирда ҳам «Қозонлиқ» ва хонақоҳ йўлакларида битиклари хиралашиб, ҳатто ўқиш мумкин бўлмай қолган қабртошлар мавжуд. Шулардан бирига Улуғбекнинг қизи Робия Султон бегим номи ўйиб ёзилган. У ҳам тақдир тақозоси билан Яссида яшаб, вафотидан кейин хонақоҳ ёнига алоҳида мақбарага дафн қилинган экан. Ўтган аср охирларида унинг мақбараси қулаб тушгач (ғиштлари ҳам ташиб кетилган), қабртоши Яссавий хонақоҳининг жамоатхонаси (қозонлиқ)га олиб кириб қўйилган. Ундаги битиклар ҳам қабртошнинг Улуғбек қизи Робия Султон бека қабри устига қўйилганлиги ҳамда Аллоҳ-Таоло марҳума қабрини (бошқалар каби) қиёмат кунгача ёрлақолиши илтижо қилинган. Лекин хонақоҳ деворлари, эшиклари, қозон ва қабртошлардаги ёднома ва битикларни ўрис тилига 1895 йили таржима қилишган (манбааларда ёзувларни ўтган аср ўрталарида тошкентлик қози Лутфуллахўжа Отахўжақози ўғли томонидан кўчирилган деган маълумот бор) шарқшунослар А. А. Диваев ва П. Н. Ахмеровлар ҳам Робия Султон бека қабртошида «Ўнбир Аҳмад» ҳақида ёзув борлиги тўғрисида ҳеч нарса дейишмаган. Хуллас, Абдумажид қори тилга олган «Аҳмад»лар жумбоқ бўлиб қолган эди.

Уша кезларда Сайрамда истиқомат қилаётган азларлар авлодига мансуб бўлган Азизхон азлар (1934 йилда Тошкентдаги Хожа Аъламбардор қабристонига дафн қилинган) ўғли Отахон азлар (1906 йили таваллуд топган) билан суҳбат чоғида унинг қўлида Яссавий «Девони ҳикмат»инининг нусхасида доирасифат шакли ва ёзуви билан муҳрни эслатувчи белги борлигига аҳамият бергандик. Лекин Отахон азлар бизга «Девон»ни ишонмаса ҳам ундаги доира шаклидаги ёзувни «Султоним муҳри» (шевада Аҳмад Яссавийни шундай аташади) деган эдилар. Шундан кейин биз Ўзбекистон Фанлар Академиясига қарашли Шарқшунослик илмгоҳида сақланаётган Яссавий «Девон»лари нусхаларини марҳум шарқшунос олим Абдулло Носир домла ёрдамида кўздан кечирдик. Лекин илмгоҳ кутубхонасидаги мавжуд нусхаларда бундай муҳрсифат белги йўқ экан. Олим фикрига кўра китоблар китобдорлар талабига кўра босмахона билан келишилган ҳолда безакланиши, шунинг учун ҳам «Девон»нинг ҳамма нусхаларида муҳр бўлмаслигини таъкидлаган эдилар. Шунинг учун «муҳрли нусхалар» камёброқ бўлиб, ҳарҳолда халқ қўлига тарқалиб кетган бўлиши ҳам мумкин деган фикрни айтган эдилар.

Дарҳақиқат шундай бўлиб чиқди. 1981 йили бир тасодиф туфайли Фарғона водийсидан келган отахонлар билан учрашиб қолдик. Улар билан суҳбат чоғида Туркистон, Яссавий, унинг «Девони» ҳамда «Хилвати» ҳақида гап кетди. Шунда улар водийда ҳам китобхонлик кечаларида «Девони ҳикмат»нинг севилиб ўқилиши, мабода биз айтган «муҳрли нусха»лар топилиб қолгудек бўлса, албатта хабар беришларини ваъда қилган эдилар. Келаси йил бошларида водийнинг Рапқон қишлоғида истиқомат қилаётган ўша биз суҳбатлашган отахонлардан бири Қурбонали ота Парпи ўғлидан суюнчли хабар келди. Хатнинг мазмунига кўра отахон бир китобдор қўлида шундай муҳрли нусха кўрганлигини, мабода насиб этса 15-20 кун муҳлатга «Девон»ни юборишини, иложи бўлмаган тақдирда эса «муҳрли нусха»дан кўчирма олиб юборишини ваъда қилган эди...

Хуллас ваъданинг иккинчи қисми бажарилди, яъни биз қалин оқ қоғозга қалам билан тасвири кўчирилган нусха (копия)га эга бўлдик. «Муҳр» Яссавий «Девон»инининг 1905 йил Қозон шаҳрида китобдор Хожи Шамси Аловуддин харажати билан нашр қилинган нусхадан кўчирилипти. Унинг катталиги чинни косадек келадиган, бир-бирини ичига чизилган 3 та (катта, ўрта ва кичик) доиралардан иборат бўлиб, энг сиртқи ва ўртадаги доиралар ораси яна 10 та тенг радиусли бўлакларга бўлинган, ҳамда ҳар бир доира ва бўлаклар араб алифбосидаги сўзлар билан тўлдирилган эди. Табиий биз «саводхон»лар бу сўзларнинг мағзини чақаолмасдик. Шарқшунос мутахассислар кўмагида ёзувдан шундай маъно англашилдики (кўчирмада баъзи ғализликлар бўлишига қарамай,) ўртадаги доирачада шайх Аҳмад Яссавий, кейинги 10 бўлакли доирада яна 10 та Аҳмад исмли шайхлар номи битилиб, энг сўнгги доирада эса «Қуръон»дан айрим суралар қисқартирилган ҳолда келтирилиб, ҳатто уста номи ҳам битилган экан...

Хожа Аҳмад Яссавийнинг муҳри бўлганлиги тўғрисида дастлаб қозоқ халқининг тарихчиси, этнографи ва сайёҳи Чўқон Валихонов ўтган аср ўрталарида (1856 й) маълумот берган ва мавжуд муҳрга ўхшаш, ёнма-ён жойлашган 10 та чўзиқ баргча кўринишидаги суратини ҳам чизиб кўрсатган. Бу сурат унинг 1985 йили Олма-Ота шаҳрида чоп этилган асарлари тўпламининг 4-жилдида ҳам келтирилган.

Кейинроқ, биз юқорида номлари зикр қилинган А. А. Диваев ва П. Н. Ахмеровлар ҳам Қозон дорилфунунининг «Тарих, археология ва этнография жамияти ахбороти» (1895 й) да муҳр ҳақида маълумот келтиришиб, ундаги ёзилган сўзлар таржимасини (ўрис тилида) ҳам тўлиқ беришганлар. А. А. Диваев маълумотига кўра унинг тоғаси (ё амакиси) Туркистон шаҳрида уезд ҳокими лавозимида ишлаб юрган кезларида Яссавий хонақоҳига ҳам алоқадор бўлган. У муҳрдан воқиф бўлиб, бу ҳақда А. А. Диваевни ҳам хабардор қилган, у ўз навбатида хонақоҳ ноибига хат ёзиб (Диваев ўша пайтда Тошкентда яшаган), муҳрдан кўчирма нусха олиб юборишни илтимос қилган. Ноиб ҳам илтимосномани бажарган, лекин муҳрни тумор қилиб тақиб юриш зарурлигини тайинлаган.

Кейинчалик А. А. Диваев қоғоздаги муҳр тасвирини металлга хат битувчи (литограф)дан ўша катталикдаги шаклга мос келадиган ҳолда нусха тайёрлатган. Шундай қилиб Аҳмад Яссавийнинг металлга туширилган муҳри юзага келган. Уларнинг таърифича муҳр кўринишидан биз Фарғона водийсидан олган кўчирмага айнан ўхшаш бўлиб, у ҳам 3 та доирадан иборат бўлган. Энг ўртадаги доирача эни 3 см, кейинги 10 та бўлакка бўлинган доира кенглиги 9 см, сиртқи доира эса 11 см кенгликда бўлган экан. Худди шундай кўринишдаги муҳр тасвири 1980 йили Олма-Отада чоп этилган «Хожа Аҳмад Яссавий музейи» (муаллифи Н. Нурмуҳамедов) деб номланган расмли китоб (альбом)ни ички варағига ҳам туширилган. Ушбу расмда шу китобдаги муҳр тасвири акс эттирилган.

Эътибор бериб қаралганда А. А. Диваев ва П. Н. Ахмеровлар муҳрдаги айрим сўзларни ўқишда жузъий хатоларга йўл қўйганлари аниқланди, яъни улар «имомлар» («аимма» сўзини «исм» («асмо») деб, «ерда, (лекин) кўкда эмас» («Фи-л-арзи ва ло фи-с-само») деган иборани эса «на ерда (ва) на кўкда» каби ўқиганлар ва таржима қилганлар. Шу муаллифлар таржимасидан ташқари Аҳмад Яссавий «Девон»инининг 1905 йил Қозон нашридаги муҳр тасвиридан олинган кўчирма ва «Хожа Аҳмад Яссавий музейи» деган китобни бошланғич (Титул) бетига туширилган муҳрдаги ёзувларни солиштиришдан шу нарса аён бўлдики, муҳрнинг сиртқи доирасидаги ёзув аллоҳ номига айтилган ҳамду-санолар бўлиб, «Қуръон»дан ҳам баъзи иборалар келтирилган экан.

Муҳрни ўрта 10 бўлакка бўлинган доираси оралиғидаги 10 шайх номлари, жумладан Саллалоху алайҳи-вассаллам шайх Аҳмад (яъни Муҳаммад пайғамбар Мурсил сўнгра тартиб билан шайх Аҳмад Ҳайрун — нассож, шайх Аҳмад Арқам, шайх Аҳмад Ҳазравия, шайх Аҳмад Равия (ёки Руя), шайх Аҳмад Мухтор, шайх Аҳмад Хами, шайх Аҳмад Кабир ва шайх Аҳмад Сағария номлари битилган экан. Энг ичкаридаги кичик доирада эса Ҳазрати Султон шайх Хожа Аҳмад Яссавий исми ёзилиб, санаси ҳам 1212 й. — мелодий 1779 й.) битилган бўлиб чиқди.

Бу шайхлар номлари ўтган асрда Тошкентда чоп этилган «Рисолаи марғуб» деган китобда ҳам келтирилган бўлиб, унда «Ҳазрати Ғовсулаъзам ўзлари бир киши, номлари эса 11 та бўлган» дейилган.

Шундай қилиб, Туркистон шаҳридаги Хожа Аҳмад Яссавий мақбара хонақоҳи жамоатхонасидаги «40 қулоқли қозон»га суяб қўйиладиган «Ўн бир Аҳмад туғлари» билан «Яссавий муҳри»да келтирилган 11 шайх номлари ўртасида умумийлик бўлса керак деган хулосага келдик.

Каримжон ТОЙЖОНОВ,
биология фанлари номзоди.
Ҳаёт ИСМОИЛОВ,
этнограф, тарих фанлари номзоди.

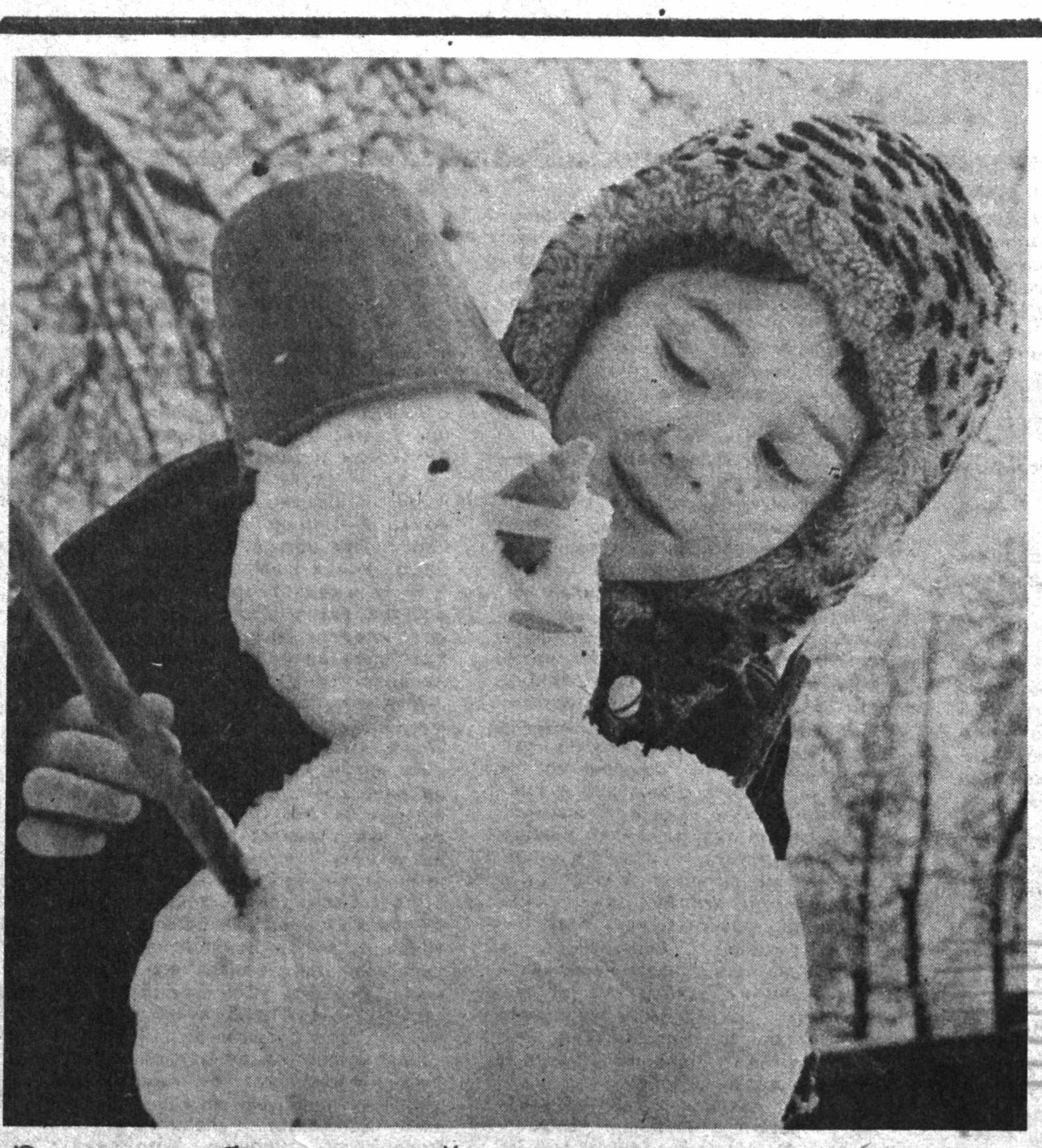

Энди эриб кетмасайди...

Сурат муаллифи И. ШЕРБЕК.

ҚУВНАҚ

ДАМ ОЛИШ САҲИФАСИ

АЛДОВ ҚИММАТГА ТУШДИ

Бу воқеа кеча содир бўлгани йўқ. Анча бўлди. Аммо сўнгги сўз январнинг охирига келиб айтилди. Гап ўтган йил футбол мавсумида иккинчи лига иштирокчилари «Вахш» (Қўрғонтепа) ва «Целинник» (Целиноград) командалари ўртасидаги қолдирилган ўйин ҳақида боряпти. Ўшанда асли «Вахш»нинг ҳеч қандай айби йўқлиги, ҳақиқий айбдор томон меҳмонлар эканлиги Москвада касаба уюшмалари футбол федерацияси томонидан тан олинмади. Ҳатто «Вахш» ҳисобига ўйинда қатнашмади, деб мағлубият ҳам ёзиб қўйишди (Ўз майдонида!). Энг ёмони, «Вахш» командаси раҳбарларининг билдирган норозилик хати инобатга олинмади. Юқоридаги кулгили қарор ССЖИ футбол федерациясининг тартиб-интизом қўмитаси томонидан сира ўйламай-нетмай бирданига тасдиқлаб юборилди. Лекин...

Ўйинлар жадвали тартибига кўра, бу учрашув 3 ноябрда ўтказилиши керак эди. Лекин ўйиннинг бошланишидан бир сутка олдин Москвадан — касаба уюшмалари федерацияси тренери Е. Минаев имзоси билан хат келди: «Ўйин 5 ноябрга кўчирилади». Сабаби — целиноградликлар учун Қўрғонтепага олдиндан буюриб қўйилган тайёра чипталари аэрофлот ходимлари айби билан берилмаганлиги.

Бу баҳона ҳам алдовнинг бир тури экан. Тайёрагоҳ диспетчерининг дафтари текшириб кўрилганда 22 нафар футболчи учун айтилган вақтдаёқ жойлар ажратиб қўйилганлиги аниқланди.

Ниҳоят, уч ой ўтиб ёлғоннинг миси чиқди. Энди «Целинник» командаси мезбонларга 1500 сўм миқдорида жарима тўлайдилар. Чунки алдоқчи меҳмонлар учун соддадил мезбонлар меҳмонхона хизмати ва қайтиб кетиш учун чипталар ҳам тайёрлаб қўйишган эдида...

МЕКСИКАЛИКЛАР БИРИНЧИ ЭКАН

Қани ким айтади? Қайси мамлакат футболида энг кўп хорижлик ўйинчилар қатнашадилар? Италия... Испания... Йўқ тополмадингиз.

Мексика экан. Ҳеч ким ўйламаганди-я? Биринчи лиганинг 12 клубида 62 чет элликлар — 26 нафар аргентиналик, 12 нафар чилилик, Бразилия ва Уругвайдан 8 нафардан, ҳамда қолганлари Панама, Эквадор ва перуликлар қатнашмоқдалар. Ҳатто Англиядан ҳам бир нафар ўйинчи бор.

Кроссворд-мақол

ЭНИГА: 1. Бобурнинг ўзбек адабиётида ҳасбиҳол йўсинида яратилган асари. 6. Ҳашарот тури. 7. Қадимий ўзбек миллий торли мусиқа асбоби. 8. Уй ҳайвони. 9. Дон маҳсулоти. 12. Перу давлатининг марказий шаҳри. 13. Ўғил болалар исми. 15. Қардош Қозоғистон ССЖдаги кўмир кони.

БЎЙИГА: 1. Тошкент вилоятидаги кўркам ноҳия. 2. Ўзбек классик шоирларидан бирининг номи. 3. Мусиқа нотасидаги термин. 4. Геометрик шакл. 5. Лотин Америкосидаги мамлакат. 10. Сибирдаги дарё ёки балиқ номи. 11. ГФЖ пойтахти.

Энди бошқотирма жавобларини тўғри ҳал этган бўлсангиз сўзлар тартибидан фойдаланиб цифрограммани ечинг. Унда ўзбек халқ мақолларидан бири яширинган. Шу нусхадаги мақоллар борми? (Цифрограммадаги биринчи рақам кроссворд жавоб номери ва иккинчи рақам сўздаги нечанчи ҳарфлигини билдиради).

Тузувчи Анвар МИРЗАЕВ.

Ёшлар ижоди

«ЗИЛОЛА» ИЗЛАНИШДА

Куй ва қўшиқ киши ҳаётидаги қувончли ва ғамли кунларида ҳам доим ҳамроҳ бўлиб, қалб ҳис-туйғуларини эзгулик сари ундайди. Айниқса, қалбингдаги туйғуларни ифодаловчи қўшиқ тинглаганингда руҳинг тетиклашиб, ўзингни енгил ва қувноқ сезасан. Бу ашулани яратган кишини юрагингга яқин оласан, киши.

Жиззах вилоятининг Октябрь ноҳиясидаги Охунбобоев номли давлат хўжалиги Маданият уйи қошида ташкил этилган «Зилола» вокал чолғу дастаси ҳам юракка яқин куй ва қўшиқлар яратиб, мухлислар қалбини завқу-шавққа, севинчга тўлдириб келаётганлардан ҳисобланади. Улар томонидан ижро этилган ҳар бир куй-қўшиқ ихлосмандлар эътиборини ўзига жалб қилиб келмоқда.

Дастанинг ташкил этилишида «Зилола»нинг мусиқа раҳбари Алишер Бегалиевнинг ҳиссаси бениҳоя катта бўлди. Даста 1987 йил тузилиб, ўша йилиёқ ноҳия санъат кўригида 1-ўринни эгаллади ва эл назарига тушди. Шундан кейин даста сафига ёш хонанда Тўйчи Шакаров, рақкосалардан Лайло Тўраева, Гулнора Бердиева, Назира Саидова каби иқтидорлар қўшилиб, унинг репертуари янада кенгайди.

Тузилганлигига кўп йил бўлмаган эса-да, ноҳия ҳунар-техника билим юрти талабалари билан биргаликда Горький шаҳрига сафар қилиб, у ерда хизмат қилаётган ўзбек аскарларига бир неча кун концерт номерларини ижро этиб, йиғилганларни хушнуд этдилар. 1988 йил эса Украина ССЖга сафар қилиб, ойнаи жаҳон орқали барча украин халқи меҳнаткашларига қўшиқ ижро этишди.

«Зилола» дастасининг мусиқа раҳбари Алишер ака Бегалиев билан суҳбатлашдик.

— Биз учун 1988-89 йиллар сермаҳсул бўлди, — дея гап бошлади Алишер ака. — Бу вақт ичида Фурқат, Машраб ғазаллари, шунингдек, Эркин Воҳидов, Нормурод Нарзуллаев, Тураб Тўла каби шоирларимизнинг шеър ва ғазаллари куйга солиниб, илк бор тингловчилар ҳукмига ҳавола этилди. Кўпгина ижодий сафарларда ҳам бўлдик, пахтакорлар ҳузурида халқимизнинг шодиёна кечаларида хизмат қилиб, ўз маҳорат ва тажрибаларимизни ошириб бордик. Айниқса, VI Бутуниттифоқ халқ ижодиёти фестивалида иштирок этиб, лауреат деган юксак номга сазовор бўлишимиз ёшларимизнинг руҳини тетиклаштирди. Айни пайтда дастамиз янги куй-қўшиқлар яратиш, уларни санъат мухлисларига ҳадя этиш орзуси билан яшамоқда.

Биз навқирон даста соҳибларига мухлислар эътиборидан четда қолмасликни, санъаткор бахтини тилаймиз.

Акром ҲАЙДАРОВ.

ОЙНАИ ЖАҲОНДА

27 ЯНВАРЬ — ЯКШАНБА

● ЎзТВ I

8.00 «Ҳафтанома» (такрор.).

ҲУРМАТЛИ ТЕЛЕТОМОШАБИНЛАР!
Соат 9.00 дан «Ёшлик» студиясининг видеоканали яна сизнинг хизматингизда.

* * *

18.00 Кўрсатувлар тартиби. 18.05 «Самовий саргузашт». Мультфильм. 18.20 Болалар учун. «Кичкинтой» программаси. 18.50 «Меҳр ўчоғи». Бадиий-публицистик кўрсатув. 19.30 «Ахборот» (рус тилида). 19.45 «Жаҳон кино юлдузлари». Жан Поль Бельмондо. 20.30 «Ахборот». 20.50 «Якшанба оқшомида». Мусиқий кўрсатув. 21.30 Москва. «Вақт». 22.15 «Мерос». Мақом тарихидан. 1-кўрсатув. 23.35 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:
9.00 «Сапеда». Мусиқий ахборот. 10.05 «Ҳар бир кишига ва барчага». Реклама. 10.10 «Мўъжиза алифбо». 10.50 Кинопрограмма. 11.50 «Ғалабадан сўнгги мағлубият». Бадиий фильм.

* * *

18.00 Кўрсатувлар тартиби. 18.05 «Муз устида». Телефильм-концерт. 18.30 «Пайғом». Телетомошабинларнинг хатлари асосида. 19.10 «Забони мо — жаҳони мо». 20.00 «Ҳафта» Информацион кўрсатув. 20.30 «Умид тонги». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси. 20.40 Мусиқий кўрсатув. 21.30 Москва. «Вақт». 22.15 «Дилафрўз». Хотин-қизлар учун кўрсатув. 23.15 «Телетомошабин ҳамроҳи».

● МТ I

8.30 «ТСН». 8.45 Ритмик гимнастика. 9.15 «Спортлото» тиражи. 9.30 «Эрта саҳарлаб». 10.30 «Ватан хизматида». 11.30 Тонгги дам олиш программаси. 12.00 «Ҳайвонот оламида». 13.00 «Делегатскаядаги музей». «Бувимнинг сандиғидаги мўъжиза». 13.30 «Қишлоқ янгиликлари». 14.30 «Мусиқий киоска». 15.00 «Веди» программаси. 15.30 «ТСН». 15.45 «Ғалати маҳлуқ». Мультфильм. 16.00 «Мастер. Маргарита. Испанчадан эркин таржима». Ҳужжатли фильм премьераси («Центрнаучфильм»). 16.10 «Марафон-15». 17.25 МТ I нинг якшанба променад-концерти. 19.05 «Уолт Дисней таништиради...» 19.55 Телетомошабинларнинг талабларига биноан. «Қишки олча». Бадиий фильм («Ленфильм»). 21.30 «Вақт». 22.15 Фигурали учиш. Европа чемпионати. Эркин рақс. Болгариядан кўрсатилади. 23.15 В. Леонтьев. «Сен-ла кетсам...»

Тунги телевидение
00.30 «Бир куни Кусковода». Видеофильм. 01.05 «Номсиз юлдуз». Телевизион бадиий фильм. 2-серия. 02.10 «Ёмғир куйи».

● МТ II

8.30 Зарядкага сафланинг! 8.45 «НУЖ: эълон қилинмаган ташриф». 7-кўрсатув. 1 ва 2-қисмлар. 10.10 Дзюдо кураши. ССЖИ чемпионати. Минскдан кўрсатилади. 10.40 «Илья Эренбург». Ҳужжатли фильм. 11.20 Миллий баскетбол уюшмаси профессионаллари ўртасида баскетбол бўйича АҚШ чемпионати. «Детройт пистонс» — «Чикаго булз». 12.20 «Осиё овози». Эстрада-дам олиш программаси.

14.15 ЎЗБЕКИСТОН ТЕЛЕВИДЕНИЕСИНИНГ «ДЎСТЛИК» ВИДЕОКАНАЛИ
17.45 «Ер эди...» Қишлоқ хўжалигида гарбицидларни қўллаш билан боғлиқ бўлган экологик муаммолар ҳақида ҳужжатли фильм. «Она замин ташвишида» туркумидан. 18.05 «Планета». Халқаро программа. 19.05 Россиянинг парламент хабарномаси. 19.20 Чана спорти. Жаҳон чемпионати. Сигулдидан кўрсатилади. 20.00 З. Сахабеева куйлайди. Қозондан кўрсатилади. 20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Қувноқ Гном». 20.50 Коллаж. 20.55 Иттифоқдош жумҳуриятлар кинопублицистикаси. «Меросхўр». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси, М. Салтиков-Шчедрин номли Давлат оммавий кутубхонаси ҳақида. 21.30 «Вақт» (сурдо таржимаси билан). 22.15 Муаллифлик телевиденеси. «Гиннес шоу». «Сўнгги нола». «Намедни». 24.00 Чана спорти. Жаҳон чемпионати. Сигулдидан кўрсатилади.

Бош муҳаррир Жаббор РАЗЗОҚОВ.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ: Муқаддас АБДУСАМАТОВА, Зиёвиддин ОРТИҚХЎЖАЕВ, Карим РАҲИМОВ, Фаррух РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Зайниддин РИХСИЕВ (масъул котиб), Қурбон ЭШМАТОВ.

Таъсис этувчи: Ўзбекистон ЛКЁИ Марказий Қўмитаси
(УЧРЕДИТЕЛЬ ЦК ЛКСМ УЗБЕКИСТАНА)

Рўзнома 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган.

БЎЛИМЛАР: ёшлар сиёсати — 32-57-93; ижодкор ёшлар — 32-55-96; табиат ва экология — 32-57-52; иқтисодиёт ва тижорат — 32-58-47; ахлоқ ва ахборот — 32-57-52; спорт ва ватанпарварлик — 32-55-81; халқ таълими — 32-58-48; хатлар ва оммавий ишлар — 32-56-57; қабулхона — 32-56-58.

Манзилгоҳимиз: 700083. Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй.
Индекс: 64607.
380.000 нусхада чоп этилади.

Рўзномамиз ҳафтанинг сешанба, чоршанба, жума, шанба кунлари чиқади.

Қўлёзмалар ҳамда суратлар муаллифларга қайтарилмайди ва тақриз этилмайди.

Яна рўзномада кўришгунча!

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси

Буюртма: 4732.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12